

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTĂ PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

A

SFÂNTULUI SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMÂNE

ACTE OFICIALE

Copie după adresele Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlaheiei No. 2534/1915 și No. 2535/1915, relativ la clădirile ce se construiesc prea aproape de Altarul Catedralei, adresate: I) Domnului Ministru de Finanțe și II) Domnului Președinte al Comisiunii Monumentelor Istorice.

La 3 Aprilie a. c. prin adresa Noastră No. 1277/915, am avut onoare a comunica Domnului Ministru al Cultelor—Administrația Cassei Bisericii—că eram mulțumit de cuprinsul adresei Domnului Președinte al Comisiunii Monumentelor Istorice, prin care Ni se arată, că nu intră în intențiunile Arhitectului Palatului Adunării Deputaților, dărîmarea niciunei anexe a Catedralei Sfintei Mitropolii; și că potrivit deciziunii acestei Onor. Comisiuni, s'a și scris numitului domn Arhitect, ca la noua construcțiune în continuare, să nu se depășească cu linia ce s'a fixat acum în primăvară, la care au luat parte Domnul Ministru al Cultelor personal pentru a doua oară cu d-nul profesor și deputat Iorga, membru în Comisiunea Monumentelor Istorice și d-nul Arhitect Ghica, împreună cu Noi și alții, când cu toții ne-am convins de dreptatea cauzei ce susținem, pentru lărgirea spațiului acestei aripe a Camerei paralelă și spre veșmântărie. Iar cu această ocaziune s'a confirmat din nou, că restul clădirilor în continuarea liniei Camerei Deputaților spre colț și poartă, să rămână cu totul neatînse, așa precum au fost spre trebuințele Bisericii.

Cu toate protestările Noastre anterioare, ca și cea mai din urmă, pe care le am făcut de mai multe ori, atât că-

tre Domnul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii, cât și către Domnia Voastră, vedem că lucrarea arhitectului și antreprenorului respectiv merge neîntrerupt înainte,—care domn arhitect dispune acum să se dărîme și restul clădirilor din linia Camerei Deputaților spre casele aflate în linia clopotniței, care trebuie menținute pentru trebuințele Bisericii Catedrale, și care avându-și origina dela marele Voevod Brâncoveanu, ele urmează a fi restaurate în stilul în care au fost construite, și pentru care Noi am înaintat planul convenit la Onor. Comisiunea Monumentelor Istorice.

Pentru toate aceste motive, D-le Ministru, ținându-se seama de corespondența îndelungată ce am avut cu Domnia Voastră, și mai ales în urma înțelegerii verbale avută la fața locului, chiar în primăvara aceasta, (precum mai sus am arătat), la noua anchetă ce s'a făcut de către Noi împreună cu Domnul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii și d-nul deputat Iorga, membru al Comisiunii Monumentelor Istorice etc., *ca să nu se înainteze nici de cum cu dărâmarea vechilor clădiri*, cari fuseseră ale Sf. Mitropolii și apoi au fost cedate ca și provizoriu pe vremuri Camerei Deputaților,—fără însă să se fi avut gândul vreodată, că, Catedrala Mitropoliei cu anexele ei va ajunge să fie atât de strămtorată cum se vede astăzi; de aceea din nou avem onoare a Vă ruga stăruitor: pe deoparte a lua cunoștință, că din rândul încăperilor de mai sus, s'a tăiat deja capătul despre palatul Camerei în care se cuprindea patru încăperi, acum de curând cu totul desființate,—iar pe de alta să binevoiți a dispune, *ca să se oprească în mod expres continuarea cu dărâmarea acestor resturi de clădiri*, în număr de șase încăperi cu salele lor dealungul; care oșebit de întregul șir în continuare spre clopotnița urmează să se restaureze, după planul pe care anume Noi l am înaintat Onor. Comisiunii Monumentelor Istorice.

Corpul acestor camere Ne este absolut necesar, pentru că acolo trebuie să stea preoții și clerul necesar în fiecare moment, și pentru că sala cea mare din colț, atât cea de sus, cât și cea de jos, trebuie să rămână întreagă pentru păstrarea veștmintelor, odcațelor și lucrurilor Bisericii Catedrale, pe care nu avem unde le conserva, lipsindu—Ne și o veștmântărie necesară, în locul căreia nu avem decât

antreul dela scări. Și în caz contrar, neavând unde ședeă clerul necesar la trebuințele publicului, și dacă n'am avea unde păstră dota Bisericii necesară și a fi în apropiere pentru orice moment, vom fi nevoiți să închidem Biserica Catedrală Mitropolitană, neputând servi publicului ce va reclamă.

Și în fine, pentru ca lucrările să nu mai aducă alte mari neajunsuri acestei Sfinte Mitropolii, cât mai este vreme, Vă rugăm ca de urgență să se ia aceste măsuri pentru oprirea dărîmării începute.

Odată cu aceasta înaintăm Domniei Voastre și telegrama pe care astăzi am înaintat o Domnului Ministru al Cultelor în această urgență chestiune.

Primiți, Vă rugăm, Domnule Ministru, încredințarea deosebitei Noastre considerațiuni și Arhierasca binecuvântare.

Konon, Mitropolit Primat.

Copie după Telegrama înaintată Domnului Ministru al Cultelor,

Ca complectare celor arătate prin urgenta Noastră adresă No. 2525 din 20 Iunie curent, avem onoare a Vă detalia următoarele:

Tot rândul încăperilor dela noua clădire a Camerei continuând spre răsărit, cuprinde 42 metri, în totalul *fațadei până la colț: adecă 24 metri*, fațada încă rămasă întreagă din vechea clădire;—și 18 metri, fațada deja dărâmată, având peste tot lărgimea camerilor de 15 metri în lățimea clădirei.

Deci, Domnule Ministru, urgent rugându-Vă de a opri lucrarea vătămătoare intereselor Bisericii Mitropolitane, rugăm a obliga să reconstitue atât chiliile dărâmate pe întindere de 18 metri, cât și toate chiliile încă în picioare pe 24 metri, în total 42 metri, având lățimea 15 metri, cum am spus mai sus. Aceste chilii începând dela colțul final al clădirii Camerilor, de urgență Vă rugăm foarte mult,

ca imediat să se oblige acea Administrație să le restabilească precum au fost toate aceste încăperi, pe cari au început a le strică, fără să fie necesitate, și pentru care merită să fie supusă la daunele cauzate.

Am primit știrea ieri, că antreprenorul care a început dărâmarea se numește Schneider, carele se zice că este funcționar la localul Camerei, și a cumpărat dela Ministerul de Finanțe în înțelegere cu Arhitecții pentru suma de 2000 lei, totalul dărâmării întreprinsă, plus gratis materialul; aceeace ar fi o adevărată desbrăcătorie, de oarece aceste încăperi absolut necesare Catedralei Mitropolitane, nu s'ar putea face din nou, decât cu cel puțin 70 sau 80.000 lei. Iată un adevărat jaf public pe socoteala nefericitei case a Voevozilor Basarabi și care lucru nu trebuie permis.

(ss) † Konon, Mitropolit Primat.

Lămuriri relativ la cele de mai sus.

Marile sărbători naționale, atât de 10 Mai astăzi, cât și 24 Aprilie trecut, au pus în evidență și mai mare păcatul și neertata greșală, ce se face cu prelungirea aripei Palatului Camerei spre răsărit, *în paralel cu Biserica și foarte apropiat de ea.* Aceeace Mitropolia Regatului a prevăzut prin protestările sale, contra nepietății manifestate cu ocaziunea încercărilor de a face greutate și strămptorări neșertate Bisericii Catedrale, s'a pus din nou în evidență cu sărbătorile naționale de mai sus arătate și mai cu seamă cu marea zi de sărbătoare națională de 10 Mai.

Mitropolia, conform datoriilor sale de prevedere, a protestat din vreme contra acestui rău, atât la Onor. Ministere de Culte și Finanțe, cât, și la Comisiunea Monumentelor Istorice, arătând necuviința ce se face împrejurarii Bisericii Catedrale, nelăsându-i spațiul necesar, atât pentru trecerea curentă a trăsurilor numeroase în această parte

și automobilelor la Cameră, cât și la mișcările de armată ce sunt necesare la părăzile de 10 Mai și la sărbătorile naționale, oșebit de litania înconjurării Catedrale la Sf. Paști etc.

Aripa Palatului Camerei după planul prea avansat către corpul și altarul Bisericii, nu s'a mai lăsat a se continuă încă din toamna anului trecut, hotărându-se atunci, față de autoritățile bisericești și laice, ca să se modifice planul de fațadă a aripei acesteia, pentru a înlesni lărgimea spațiului necesar dintre Biserică și clădirea aceasta, așa ca să rămână în lumină absolut necesarul spațiu între Biserică și colțul Camerei, la cel puțin 20 metri, în dreptul vestmântăriei și altar, oșebit de trotuarul necesar.

Mirarea a coprins pe toți trecătorii cari au observat, că în loc de a se împinge mai departe dela zidurile Bisericii această aripă a Palatului, ea se proiectă de a se îngustă mai mult din restrânsul spațiu, punând temelia mai în afară spre Biserică, de cum eră cea veche.

Contra căreia s'a protestat din nou din partea Mitropoliei și a provocat o nouă anchetă, la care, acum în primăvară, a luat parte Domnul Ministru al Cultelor pentru a doua oară, cu Domnul profesor și deputat Iorga, Mitropolitul Primat și alții, cu toții adunați la fața locului, convingându-se de nevoia și ajungând la concluziunea, de a se lărgi mai mare spațiul discutat, necesar atât pentru a nu împiedică *lumina ferestrelor Bisericii* prin înălțimea clădirii proiectate paralel, cât și pentru a înlesni circulația cu armata dela parăzi etc.

Iar acest aranjament plănuit în interesul Bisericii Catedrale, trebuia a se execută, mai ales că este destul de spațioasă întreaga grădină de alătura, asupra căreia arhitectii se pot întinde după voință. Este foarte necesar de a se cruță spațiul trebuitor Bisericii, tocmai pentru că această grădină înadins a fost înstreinată dela Mitropolie, în dauna Bisericii Catedrale, pe care d-nii Arhitecți dela început chiar proiectase și *de a o rade cu totul de pe fața pământului*, după cum se vede în însăși *nefericita machetă*, expusă și până acum în una din încăperile Camerei Deputaților. Protestând însă Mitropolia la vreme, și provocând discuții în cercurile conducătoare, planul vinovat al

d-lui arhitect respectiv, nu i s'a mai permis de a se execută în totul, în dauna monumentalei Catedrale, care se află clădită așa de solid și frumoasă, aproape de 300 ani.

Motivați deci de noua probă ce au procurat publicului, cu ocazia de 10 Mai, când s'a putut vedea absolut necesara lipsă de un spațiu mai mare despre locul discutat, pentru mișcările armatei și a părăzilor oficiale, bisericesti, se cuvine a protestă din nou contra încercărilor de a face greutăți Catedralei, răpindu-i-se spațiul atât de necesar.

Se cuvine a se protestă din nou contra strămtorării Bisericii Catedrale, de partea despre miazăzi, cu atât mai ales că prin această parte trebuie să fie și drumul către poarta de apus a Mitropoliei, pe unde, dela o vreme incoace se face o mare circulație cu trăsurile; și pe care circulație de altfel s'ar pretinde să fie pe sub ferestrele Palatului Mitropoliei, ceea ce ar fi cu totul necuviincios. Deoarece dacă s'au răpit Mitropoliei grădina necesară pentru acest nepotrivit loc, rău ales, spre construirea Palatului Deputaților, apoi s'ar mai încercă să i se răpească și absoluta liniște necesară în Palatul propriu, fiind veșnic întreruptă de zgomotul trăsurilor și automobilelor dela Cameră, cari nu vor mai avea loc pe unde circulă, decât pe aici. Și ar fi cu totul necuviincios, ca Mitropolia Țării amenințată în lipsă de spațiul înconjurător, să mai fie amenințat și însuși Mitropolitul în locuința sa proprie și așa cum se găsește cu atâtea lipsuri.

Se speră însă, că oamenii de bine și bunii creștini cu pătura cultă a societății nu vor permite ca să se jeneze până la sfârșit, atât interesele proprii ale Catedralei Regatului, cât și liniștea necesară Mitropolitului acestei Țări.

Ar fi fost destule alte locuri pentru o asemenea clădire mare, ca aceea proiectată aci în coastele Bisericii Catedrale a Țării, și ar fi trebuit mai bine să fi respectat curtea acesteia, numai pentru trebuințele Bisericii naționale, acomodând sala ședințelor vechi ale Camerei numai pentru Sinod, Consistor și alte instituțiuni potrivite locului înalt, rămânând destule alte terenuri pentru asemenea clădiri în altă parte, decât peste Mitropolia Țării. Dar păcatul odată comis, mai rămâne să vedem, cum s'ar putea remedia până încă este vreme, cosecințele acestui rău, care este în dauna Bisericii Regatului.

Răul acesta denunțat, acum repetat, s'ar putea corectă, până ce mai este timp, intru cât nu s'au început definitiv lucrările fațadei capătului protestat al clădirii despre răsărit—și modificându-se planul tendențios, în dauna monumentului istoric, s'ar putea totul îndreptat.

Să sperăm și să așteptăm îndreptarea răului proiectat de mai sus arătat.

*Copie după adresa Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei
No. 2865/915 înaintată Domnului Ministru de Finanțe.*

Cu referire la adresa D-Voastre No. 62416/915, avem onoare a Vă comunica, că, văzând primele planuri reprezentate prin macheta, care s'a văzut publicată prin toate jurnalele, în momentul începerii Palatului nou, aflătoare și astăzi într'una din încăperile Camerei Deputaților, nu am suferit amenințarea cu desființarea Mitropoliei Țării și nu puteam să sufar a Ni se atribui personal vinovăția de neglijența pastorală a Bisericii încredințată Nouă, prin voiața lui Dumnezeu și a vocii poporului credincios; și tot odată foarte rău impresionat despre ruinele mari, sub cari se prezintă Catedrala Mitropoliei Ungro-Vlahiei,—singura citadelă a Basarabilor din București, aflându-Ne în dorința de a înlătură un pericol vătămător prestigiului Religiei Ortodoxe,—de aceea în tot ce am scris, atât către D-Voastră, cât și către Domnul Ministru de Culte și către D-nul Președinte al comisiunii Monumentelor Istorice, respectiv de strâmtorarea adusă celui mai însemnat monument religios din Țară,—unde s'au celebrat cele mai mari acte religioase și naționale ale neamului nostru românesc, precum: Unirea Principatelor Române, jurământul primei Dinastii Române, Independența și Regalitatea cu ultimele evenimente și pacea balcanică etc.;—în toate acestea Noi am manifestat zelul și dragostea de prim Chiriarh al Țării, pentru conservarea acestui străvechi monument, care prin poziția, fala și trecutul său, nu trebuia în nici un chip să fie atins, atât clădirea monumentală, cât și împrejurimile ei, păstrând'o cu sfințenie așa după cum ne-au lăsat'o moștenire Basarabii, despre care ultima

ponenire seculară s'a făcut acum cu ocaziunea amintirii morții voevodului Constantin Brâncoveanu, al cărei turn pentru clopote există cu inscripția istorică până astăzi, și după al căreia plan trebuie restaurate casele cu aripele din dreapta și din stânga, destinate pentru clerul acestei Catedrale.

Dar să lăsăm și să nu mai relevăm marea greșală ce s'a făcut dela început cu clădirea Camerei Deputaților, tocmai, în coasta Catedralei, desființând vechiul locaș al Obșteștii Adunări Vechi, care foarte bine se putea a se conserva pentru trebuințele Sf. Sinod, Consistoriul Superior, cancelaria, arhiva, și toate trebuințele Administrațiunii Eparhiale, etc.;—căci despre aceasta am protestat și Noi și alții de nenumărate ori. Acum însă dați-Mi voie, D le Ministru, să mă preocup de ceea ce se mai poate face, ca să se păstreze, atât interesele Catedralei cu anexele necesare ei, cât și cuprinsul caselor clerului local cu veșmântăria și dota Bisericii, absolut necesare de a fi numai la imediata servire a altarului, după cum reclamă urgențele și numeroasele trebuințe de peste tot anul, cu solemnitățile oficiale etc.; căci dacă Noi am fi fost neglijenți dela început, aceasta ar provoca și ar aduce paralisarea funcționării regulate a Catedralei, ceea ce ar fi mare nenorocire pentru toți cari simt românește și creștinește.

Să revenim la conținutul adresei D-Voastră:

1). Este adevărat, că după prima proiectare de a se desființa fațada Mitropoliei, cu casele și necesariile altarului aflătoare acolo (macheta condamnată), s'a clădit un local, cum arătați D-Voastră, așa zis pentru adăpostul personalului Mitropolitan, *care nu este nici terminat*; dar Noi observăm că acesta chiar dacă ar fi terminat, pe lângă că nu este de loc propriu prin încăperile mici și defectuoase, ca niște celule de închisoare, el nu va putea fi nici odată locuit de slujitorii Catedralei, cari trebuie să fie în imediata apropiere de Biserică și în jurul ei; căci începutul de noi locuințe proiectate, despre cari D-Voastră vorbiți prin adresa sus menționată, se află cu totul în afară de cuprinsul Mitropoliei și la o mare depărtare, în partea de miazăzi și apus, situat dincolo de Camera Deputaților, spre strada Principatele-Unite și înghesuit între locuin-

tele oamenilor din acea parte, și împedecând clădirile proiectate pentru singura tipografie a Sf. Sinod, care nu trebuie înghesuită ci mai ales Inlesnită de a se putea desvoltă tot în această parte a locului, conform nenumăratelor trebuințe pentru răspândirea cărților cultului etc. De altfel inșiși reprezentanții D-Voastre, încă dela început, au condamnat această nefericită și rău chibzuită clădire, căci deschizând asupra ei o piață de pietrării mari și cărând mari cantități de moluzărie de pretutindenea, a umplut și înălțat tot terenul, îngropând aproape rândul I-ii și întinzându-se cu aceasta și peste cuprinsul localului Tipografiei Cărților Bisericești, către care au îndreptat scursorile apelor și stricând și aceace s'ar fi părut mai bunșor acolo.

Domnia Voastră, ca și toți bunii creștini, trebuie să știți că locuințele slujitorilor bisericești,—mai ales aici la Metropola tuturor bisericilor,—trebuie să fie numai decât lângă ea, pentru diferitele servicii grabnice ce se reclamă zilnic și deosebit, afară de serviciile tipice la ore hotărâte. Cum va fi aceasta, ca slujitorii Mitropoliei să locuiască în alte străzi, în depărtare și nu în jurul bisericii? La toate bisericile, preoții stau lângă ele, pentru necesitățile credincioșilor fiind trebuincioși în fiecare ceas la serviciile grabnice. Dacă s'ar fi admis părerea D-Voastre cu proiectatele locuințe stângace, ar fi urmat ca numeroși credincioși, cari vizitează Catedrala zilnic, să stea cu trăsurile la ușa intrării, până sergentul să poată găsi pe servitorii aflători în depărtare și adeseori absenți etc. Aceace Noi nu vom putea suferi, personal fiind rcalamați de credincioși.

2). Domnia Voastră, Domnule Ministru, binevoii a Ne arată, prin sus menționata adresă, că *s'a rânduit să se schimbe, dându-se înapoi fațada principală a Palatului Adunării Deputaților*. Ei bine, aceasta Noi nu o vedem în realitate, cu toate protestările Noastre; ci în adevăr constatăm că aripa Palatului nu s'a dat cu mult înapoi (mai înapoi) de cum eră proiectată și biserica s'a amenințat cu strămptorarea în așa chip, că va fi nevoe—cum afirmați D-Voastră—*spre a se preface veștmântăria*, căci nu frontispiciul unui Palat cu totul nou, ci monumentală și istorică Biserică trebuie să Ne preocupe mai mult decât toate. Drept care Veștmântăria este o anexă a Sf. Altar; și aceasta în

nici un chip nu se va putea să dispară și a se zidi în alt loc. La toate Catedralele, Chiriarhale, ca și la bisericile monastirești, unde se săvârșește cultul zilnic și regulat în tocmai după tipic, au existat și trebuie să existe anexe de la Sf. Altar numită astăzi cu numele de *Veștmântărie*, iar din vechime se numea «Diaconicon». Această anexă la Sf. Altar la bisericile mari totdeauna a fost și trebuie să fie la dreapta, vizavi de Proscomidie, care este la stânga, având menirea de a se păstra obiectele sfințite,—pentru care nu este permis locul în altar,—și de a înlesni servitorilor bisericești locul unde să se poată îmbracă și desbrăca pentru serviciile Sf. Liturghii, rezervându-se acolo și obiectele de trebuință ale cultului, precum: biblioteca cărților de strane, aparate pentru luminat etc. În special veștmântăria unei Catedrale este destinată pentru a înlesni îmbrăcarea tuturor numeroșilor slujitori bisericești, precum mai ales numeroși preoți și Arhieriei cu numărul lor personal, care trebuie să officieze la ocaziile, ca: Deschiderea Sf. Sinod, deschiderea Corpurilor Legiuitoare, Hramul Mitropoliei, sărbători naționale și alte asemenea, impuse serviciului Catedralei, unde păstrate fiind și scările necesare pentru alergat la trebuință de adus ce ar fi trebuit dela camerile din apropiere, neputându-se repezi tocmai la ușa mare printre numeroșii credincioși, ca la părăzi etc.

Această Veștmântărie actuală ar putea să se relaxe într-o formă arhitecturală, care să se armonizeze cu Biserica Mitropolitană, dar Noi afirmăm, că tot în același loc; pentru că nu este îngăduit de rânduiala Bisericii noastre Ortodoxe, să se schimbe ceva în alcătuirea și împărțirea Bisericii. Aceasta, precum am arătat, în nici un chip nu poate să dispară, fiindcă este cea mai necesară parte a Bisericii, pentru îmbrăcarea personalului slujitor, spre a veni gata în Sf. Altar în diferite servicii. Veștmântăria cu marile ei servicii de mai sus arătate, neputându-se în nici un chip desființa, Noi propunem următoarea înlesnire și anume: să se imiteze acele ce se văd existând, atât la monumentala Catedrală română din Cernăuți, cât și la alte biserici mari ca: Lavra Kievului, Catedrala din Moscova etc.—și anume: să se croiască pe temelii solide un dublu

zid al altarului, care să permită spațiul luminat de cel puțin doi metri împrejurul circumferinței altarului, cu începerea de pe scările actuale și continuând împrejur până la fereastra Proscomidiei despre Nord. Zidul acesta îmbrăcător altarului având aceiaș ornamentație cu Biserica, precum sculpturile etc., să fie croit pe două etaje și anume: rândul I-ii pe înălțimea cercului înconjurător Bisericii să se închee în bolte trainice, iar în continuarea zidului spre înălțime până la totala aripă înconjurătoare streșinilor altarului, să se închee al doilea rând pe bolte cu ferestrele și ornamentele necesare, atât cea dela altar mai mărită pentru lumină, cât și cea dela Proscomidie și cea dela ușa de intrare. Toată această clădire cu eșire specială (scările de afară), trebuie a se servi pe rândul de jos: dulapurile pentru veștmintele de toate zilele, vasele pentru Botezul Domnului, biblioteca pentru cărțile stranelor și depositul covoarelor mari pentru așternutul suprafeții Bisericii la părăzi etc. Iar pe rândul al II-lea (sus) să se păstreze dulapurile cu odoarele bisericești cari nu se pot întrebuința zilnic, dar care formează Arhieraticalele și visteria Bisericii Catedrală și Mitropolitană.

Prin această clădire solidă, pe deoparte s'ar înlesni anexarea aci a tuturor necesariilor unei Veștmântării generale, iar pe de altă parte ar contribui chiar la înfrumusețarea acestei Biserici mari, care asupra altarului se pare a fi nu tocmai potrivit proporționată cu corpul Bisericii. Lucru ce nu ar fi nici o inovațiune contrazisă, deoarece așa se păstrează Catedrala din Cernăuți, Catedrala Pecerschii și cea dela Moscova, etc. Stabilite fiind prin aceasta, că vechea Veștmântărie absolut necesară nu se poate desfășura, dar prin cele mai sus propuse se poate într'adevăr îmbunătăți, permițând și lărgimea spațiului despre Palatul Camerei.

3) Respectiv de rândul de case, *în care odinioară erau instalate secțiunile și birourile Camerei*, care pe vremuri au fost toate ale Mitropoliei,—avem onoare a Vă reaminti, că în urma înțelegerii ce am avut cu Domnia Voastră, cu Domnul Ministru de Culte, Domnul Iorga și Domnul Ghica, rămăsese stabilit, că aceste încăperi vor fi rezervate cu oarecari îmbunătățiri și acomodări pentru trebuința Cate-

dralei; iar despre ultima hotărîre,—cum Ne arătați Domnia Voastră în adresa de acum—, că s'ar fi dispus dărimarea lor, ca fiind ruinate, la aceasta Noi nu am consimțit; și de aceea am protestat prin adresa anterioară acesteia; convingându-Ne că eră în interesul neapărat al Catedralei Sfintei Mitropolii, ca aceste camere bine restaurate și acomodate trebuințelor clerului și Veștmântăriei separate, să servească pe viitor Bisericii, cum au fost și până acum împreună cu toate încăperile din rîndul clopotniței precum trebuie toate anume restaurate.

Mitropolia totdeauna a fost și va fi organizată ca o Monastire mare, avînd cultul deplin complet, însoțit de toate accesoriile lui, ceace nu se poate cere tuturor bisericilor din oraș, cari au lipsă de personal. Fondatorii Mitropoliei din București, începînd cu Constantin Basarab, formînd citadela vestită de pe înălțimele dealului istoric, au înzestrat Biserica cu moșii mari și toate chiliile cari să poată servi numerosului cler monahicesc al Catedralei și care cler monahicesc nu putea și nu poate fi viețuitor afară, ci numai înăuntrul citadelei Bisericii Mitropolitane, formînd Sinodia Mitropolitului de pe vremuri. Constantin Brâncoveanu, ultimul ctitor îmbunătățitor, a fondat Clopotnița după cum arată inscripția ei istorică, el prelungind chiliile, atît dela fațadă pe linia porții precum există, cît și continuarea cercului dela colțuri, atît spre stînga, cît și spre dreapta, până la linia altarului, către care despre partea sudică, prelungirea acestei aripi în continuare s'a destinat cu timpul Obșteștii Adunări a Țării. Încheind patratul cu vechiul Palat și Paraclis, către care mai pe urmă s'au continuat cu încăperile actualului și defecuosului Palat Mitropolitan, avînd închis înăuntru tot personalul monastiresc; adăogînd observarea Noastră, că această citadelă nu trebuie deschisă, deoarece s'a dovedit mult folositoare la revoltele poporului, precum s'a întîmplat nu tocmai de mult, chiar în ușile Camerei, și pentru asemenea cazuri, porțile închise s'au văzut cel mai bun scut al adunării în amenințare.

Astfel fiind, Domnule Ministru, credem că, după ce am văzut bunavoință a Domniei Voastre prin cuvintele din fruntea adresei, că v'ați măgulit deapururea cu credința,

că pe cât omenește a fost cu puțință, V'ați plecat la sfaturile și ați dat ascultare dorințelor Primatului României, (ceeace eră o datorie),—trebuie să Ne dați dreptate, că după toate cele mai sus arătate, Noi am manifestat o dreaptă măhnire pentru neajunsurile ce s'ar fi încercat a se aduce acestei Catedrale cu dependențele ei; mai ales când vedem, că pentru toate trebuințele Bisericii nu se găsesc bani, pe când un Palat—care înghite multe zecimi de milioane—se înalță sfidător, chiar acum cu toată lipsa pretinsă, în contra monumentalei Biserici Catedrale, care stă în picioare de aproape 300 ani, pe care—după macheta nenorocită aflătoare în Palat—se proiectase a se rade de pe pământ și a se lăsa piața birjarilor, dacă Noi nu am fi alergat la ajutorul Comisiunii Monumentelor Istorice și n'am fi protestat pretutindenea și la vreme. din toate puterile Noastre.

De altfel pentru ceea ce privește solitudinea Domniei Voastre personală și bunul interes ce purtați Bisericii, suntem foarte satisfăcuți, după cum V'am mulțumit și altădată pentru instalațiunea luminii electrice dela Școala de Cântăreți bisericești, organizată cu multă greutate de Noi aici, și pe care însă am dori să nu i permiteți dărâmarea ei amenințătoare chiar cu aripa despre apus a Palatului nou.

Noi, în prevederea, că două gospodării mari la un loc întâlnite (cum este Mitropolia și Camera) totdeauna vor putea da loc la neînțelegeri, V'am propune deschiderea Camerei pe la fațada despre Sud, unde Ni s'a luat grădina mare, în fundul căreia se poate deschide o stradă în continuare din strada «Enăchiță Văcărescu», asupra căreia s'ar putea face o piață cu totul încăpătoare pentru toate vehiculele transportului; iar Domnii Deputați — toți tineri—venind prin această parte a fațadei, se vor putea ridică la Cameră prin scări și diferite ascensorii, foarte mult uzitate. Iar prin curtea Mitropoliei să se rezerve intrarea mare numai pentru Majestatea Sa Regele, Miniștrii și Deputații, când pașesc din Catedrală în incinta oficială a Palatului, măsură prin care s'ar putea concilia și interesele Camerei Deputaților și prestigiul Mitropoliei Regatului etc.

Ținem însă, ca pentru orice lucrare continuătoare, ce

se face în legătură cu Catedrala și Camera Deputaților de lângă ea, precum și anexele lor, să fim consultați și Noi; ba chiar dorim să Vă vedem personal și să chibzuim spre mai bine în toate privințele.

Sunt al Domniei Voastre, Domnule Ministru, către Dumnezeu smerit rugător.

† *Konon Mitropolit Primat.*

CUNOȘTINȚA DE SINE.

Inceputul și condițiunea a toată știința înaltă omenească este cunoștința de sine. Unul dintre cei mai luminați înțelepți ai anticității a adoptat ca principiu fundamental această maximă: *Cunoaște-te pe tine însuși*¹⁾: În această privință Sf. Scriptură este de acord cu filosofia morală a vechimei, recomandându-ne același mijloc spre a ajunge la adevărata înțelepciune, când ne zice: «*Pre voi înșivă vă ispiliți de sunteți întru credință; pre voi înșivă să vă cereți*»²⁾. Sufletul nu are decât să-și întoarcă privirile asupra sa însuși pentru a afla adevărul. Însemnătatea acestei metode este mare. *Ea face să se pogoare filosofia din cer pe pământ*, cum zicea un alt înțelept³⁾, dând ca bază și ca punct de rezim întregii filosofii cunoștința sufletului omenesc.

Puțini însă sunt muritorii pe pământ, cari să poată ajunge la adevărata cunoștință de sine. Și pricina este în cea mai mare parte norul egoismului, care împedecă reflexul luminii rațiunii. În această stare sufletul nostru se aseamănă unui izvor de lumină, care luminează tot ce îl înconjoară, dar puțin se arată pe sine. Când această lumină răsare, razele sale se răspândesc dela obiectul cel

¹⁾ Socrate (470—399).

²⁾ II Corint. 13, 5.

³⁾ Cicerone (106—43).

mai apropiat până la cele mai depărtate, dar interiorul său este nepătruns în mod clar privirilor. Prin organele simțurilor sufletul zărește formele și culorile, simte sunetele și graiul, pătrunde toate proprietățile lumii simțibile, dar nu se pătrunde bine pe sine însuși, făcând excepție doar foarte puțin în acțiunea sa și în simțământul intim al activității sale. El caută să explice o mulțime de enigme pe pământ, dar ceea ce îl privește mai mult pe dânsul, propria sa natură îi rămâne neexplicabilă. Acest mister se întinde în oarecare chip și asupra corpului nostru. Vedem toate celelalte obiecte oarecum mai clar, mai deplin decât pe noi înșine. Câte părți ale corpului nostru sunt, în cari privirile nu ne-au străbătut niciodată! Ne închipuim în minte figurile prietinelor absenți și chiar ale unor străini, pe cari nu i-am văzut poate decât o singură dată; dar cu multă greutate ne înfățișăm propria noastră persoană, deși o oglindă ne-o arată adeseori. Imaginea pe care o eonservăm în memoria noastră este vagă, confusă. De câte ori ne izbim de această particularitate! De câte ori fiecare din noi ne întrebăm în mod firesc: Cum se face că, cunoscând atâtea lucruri, eu mă cunosc atât de puțin? Ceea ce inteligența noastră își a apropiat, noi nu o mai observăm.

*

Când rămânem pe seama noastră proprie, suntem ca într-o semi obscuritate; atunci curiozitatea și atențiunea noastră se răsfrâng fără încetare asupra noastră înșine, și astfel fiecare simțim că obiectul cel mai vrednic al meditațiunilor omenești, este *omul*. Ființa spirituală însă care gândeste, care voește, care lucrează în noi,—sufletul nostru,—nu ar putea să cadă sub observațiunea simțurilor. Numai conștiința ce el are de sine însuși ne poate da dovada existenței sale și ni se descopere nouă numai prin actele, prin gândirile, dorințele și afecțiunile lui. Prin o manifestare asemănătoare apoi descoperim sufletul celorlalți oameni.

Deci, cum spiritele tuturor au primit dela un Spirit, dela o Ființă Prealnaltă, darul cugetării, și cum fiecare cugetare individuală recunoaște prin conștiința comună tuturor. aceleași legi de bine și de drept, suntem în stare să judecăm după aceste legi, dacă un spirit este mai mult sau mai puțin drept, mai mult sau mai puțin desăvârșit decât un altul, după cum el ne descopere interiorul său prin sentimente, cuvinte și acte mai bune sau mai puțin bune, mai drepte sau din contra.

Fără a ne cunoaște exact, însă, nu suntem în stare să judecăm în ce consistă bunele calități, pe cari trebuie să le punem în serviciul scopurilor nobile, nici de unde provin lipsurile cari ne împedecă a gusta mulțămirea noastră lăuntrică, nici a judecă drept despre alții.

Puțini sunt oamenii, cari fac din inima lor un studiu îndestulător. De aceia adeseori se întâmplă ca ei să ieă cusururile lor drept merite și să prețuiască când prea mult, când prea puțin calitățile și inclinările lor. Rare ori se văd ei consecvenți în cuvintele și faptele lor, cari se contrazic și se contrariază; ignorându se pre sine, ei nu își cunosc puterile lor. Fără caracter și fără fermitate, se lasă mai totdeauna târați de torentul împrejurărilor. Observă țermul cătră care plutesc, și nu dau nici o atențiune vasului care îi duce. Numai acela care își face o ocupațiune constantă de a observă mișcările lăuntrice, poate în urmă să cunoască ceace prețuește el în mijlocul societății. Cum ar putea să ajungă la această cunoștință, acela care se ignorează sau care este destul de nesocotit pentru a se judecă numai după îndemnurile iubirii de sine? Nu e de mirare dar, dacă crede că alții îl nesocotesc, ba chiar că îl nedreptătesc pe când ei îl judecă poate mai bine decât cum se judecă el însuși. De aici atâtea desplăceri și rele înțelesuri, de aici o continuă neunire și o lipsă de afecțiune și de încredere reciprocă între oameni.

Care este valoarea reală a omului în societate? Care este rolul său în ea? Aceasta este o chestiune care privește de aproape pe fiecare individ, și la care nu poate răspunde decât după un studiu lung de ceea ce se petrece zilnic în propria sa inimă. Numai când prin o încordată observare sondăm adâncile taine ale inimii, când deosebim motivele cari ne-au făcut să lucrăm în o împrejurare sau alta, când ne dăm seama de fluctuațiunea sentimentelor noastre, de vorbele și hotărârile cari sunt expresiunea aceloră,—numai atunci avem o regulă sigură și fixă pentru a judecă despre sentimentele și motivele celorlalți oameni. Dacă cinevâ nu a scrutat interiorul său, sufletul său,—eul seu,—până în cele mai mici detalii, să nu se hazardeze a judecă faptele și cuvintele altuia, căci nu le va judecă decât pe simple aparențe. Dacă nu a putut aprecia propriile sale sentimente și motivele lor, cum va ghici mobilele secrete ale unei inimi ce nu este a sa? Acela care a pătruns în colțișoarele intime ale sufletului său și a trebuit să se întristeze văzând imperfecțiunile sale, va fi mai echitabil criticând lipsurile fraților săi, și mai prudent în lauda unei acțiuni care ațîță entuziasmul mulțimei. El știe prea bine cât de slab este adeseori meritul omului, căruia lumea îi înalță preste măsură acțiunile, și câtă indulgență și câte menajamente sunt de acordat nenorociților, pe cari violența adimenirilor, un sânge inferbântat, o necesitate, o pasiune oarbă, i-au târât într'o greșală, pentru a cărei căință poate o viață întreagă nu-i este de ajuns spre a-i șterge amintirea. Numai cunoștința de sine însuși conduce la cunoștința oamenilor. Fiecare socotește important lucru a exercită o influență asupra altora prin relațiunile sale. Această influență mai mult sau mai puțin mare este unul din elementele stării sociale. Cum am subsistă noi fără a-

jutorul altora, fără acordul lor cu noi? Cum ne-am face folositori societății, dacă nu ne-am angaja să lucrăm împreună pentru scopul ce ne propunem? Cunoștința oamenilor după cunoștința de sine, ne dă mijlocul de a lucra asupra spiritelor și ale câștigă; ea ne învață a înlătura obstacolele cari ni le pun opiniunile și prejudecățile.

Cunoștința de sine îmbrățișază prin înriurirea sa salutară și cursul întreg al vieții și eternitatea. Ea ar trebui să fie primul studiu al creștinului, ocupat în mod serios de îmbunătățirea sa și pre pământ. Inșă cum ar putea lucra în acest scop fără a-și cunoaște starea sa prezentă? Cum va năzui la desăvârșirea sa în împărăția vecinică a spiritelor, în care îl va introduce ceasul morții sale, dacă nu are curajul și voința de a deveni aici atât de bun, atât de curat, atât de mărinimos, cât depinde de el?

Tot începutul este greu. E mult simțită prima sondă introdusă în inima noastră. Ne temem, evităm a atinge rănile încă deschise al conștiinței noastre. Întârzim sau amânăm această operațiune dureroasă, fiind ispitiți de vreo pasiune care cere încă a se satisface. Iubirea de sine apoi nu încetează de a orbi ochii inteligenței noastre, de a ascunde oarecari slăbiciuni, de a acoperi goliciuni. De sigur studiul de sine însuși trebuie să înceapă prin o luptă contra răului care viețuiește în noi. Ne trebuie înainte de toate a impune tăcere ambițiunii noastre, trufiei, poftei, urilor noastre, pentru ca glasul mai calm al rațiunii să se poată face mai auzit.

Inaintea oricărui act important din viața lui, creștinul se cuvine să se întrebe: Ce-mi poruncește calitatea mea de creștin și de înțelept? Ce mă povățuiește, din contra, pasiunile mele și afecțiunile sensuale cari sau deșteptat în adâncul inimii mele? Și apoi să se hotărască pentru ceea

ce este drept, să ia partea conștiinții sale, să jertfească egoismul său, să lupte în contra tuturor rezistențelor iubirii de sine. După fiecare faptă prin care a pricinuit binele sau a adns vătămare unuia dintre semenii săi, să se întrebe creștinul: Pentru ce am lucrat astfel? Care mi-a fost motivul? Să scruteze cu un ochi sever cauzele conduitei sale, de ar fi ele ascunse în profunzimele sufletului său. Poate nu am lucrat cu calm, cu reflexiune? Nu m'am lăsat oare după împrejurări? Nu am avut timp de a reflecta? Să nu înceteze de a se examina și a se întreba încă: De unde au luat naștere sentimentele cari m'au îndemnat? Am făcut bine oare de am slăbit trânele opritoare ale pornirii inimii mele? Prin demersurile mele nereflexate nu am decăzut din stima de care mă bucuram pe lângă alții, fiindcă nu mă cunoscuse niciodată așa de slab? Care este adevărata și tainica cauză a acestei precipitări? Nu este oare o vanitate ascunsă, care în contra raționii scapă și se vadește? Nu este vre-o trufie rănită căreia îi sunt rob, dar de care, nu voese să mărturisesc că sunt stăpânit? Nu este cumva o lăcomie excesivă care corupe toate bunile mele calități?

Când va avea cineva pe inimă de a cunoaște bine adevăratul izvor al sentimentelor sale, acesta nu-i va rămâne mult timp necunoscut. îl găsește atât de necurat, că ar trebui ascuns de ochii oamenilor, atunci să-l curățe, măcar de ar costa mult. Căci cum ar putea să prefuiască însuși o considerațiune, pe care în adâncul conștiinții o recunoaște ca nemeritată? Cum ar putea să prefere a ascunde privirilor mulțimii, sub aur și purpură, o rană periculoasă, în loc să caute mai bine a o vindeca? Nu poate să fie cineva un om desăvârșit, când o parte a sentimentelor și acțiunilor sale nu-i permit să se stimeze pe sine însuși; când știe că Dumnezeu care citește în adâncul inimii, îi vede slăbiciunile de care el nu are curajul să se delecte.

*

În zgonotul vieții zilnice, omul nu prea are timpul, nici dispoziția necesară, spre a se da la meditații de sine în-suși. Munca, meseria, societatea etc. umple vremea întregii zile. Dar când singurătatea serei ne sustrage mișcării, șgomotului lumii, și rămânem numai cu noi înșine; când întunerecul, pacea și liniștea planează în natură, și când stăm singuri în prezența conștiinței noastre și a lui Dumnezeu, a acestui Dumnezeu pentru care noaptea nu poate să aibă nici o taină, și care ține în mâinile sale viața noastră, sănătatea și soarta familiei noastre; iată momentele în cari sufletul poate și trebuie să reflecteze, să judece despre sine. Și odată intrați în cercul existenței noastre lăuntrice, evenimentele, întâmplările zilei atunci trec pe dinaintea ochilor noștri ca niște umbre funerare, cari își așteaptă judecata lor.

În aceste ceasuri să ne cercetăm potrivit poruncii lui Dumnezeu, spre a ști dacă suntem întru credință, dacă în sentimentele și purtarea noastră ne-am arătat atât de cuviincioși, atât de nobili, atât de îndatoritori, atât de scutiți de patimi, așa cum ne prescrie credința noastră creștin-ească, cum ne învață Iisus Hristos Mântuitorul nostru.

În aceste ceasuri să ne întrebăm fiecare: Ce faptă am îndeplinit astăzi, care să adeverească buna mea voință înaintea tribunalului celui Atotputernic? Cari dintre cusururile mele m'au stăpânit astăzi, și mi-au insuflat simțiminte mai puțin nobile și acțiuni mai puțin drepte? De unde provin aceste cusururi? Poate m'am lăsat târât de mânie și de violență, poate am tratat pre vre-o persoană din casa, din familia mea, sau pe unul dintre cunoscuții mei mai aspru decât murit; și nu am reflectat că nu mă jig-nise cu intențiune, ci mai mult prin imprudență și ușurință. O astfel de ofensă nu eră de iertat, și putea să jus-

tiŃice ferberea și izbucnirea mâniei mele? O cât de arari ori se întâlnesc oameni, dela cari să auzim cuvintele vrednice de cinste și de laudă: recunosc nedreptatea mea!, simt că purtarea mea ar fi putut fi mai înțeleaptă și mai creștinească!. Și aceasta din cauză că iubirea de sine, aceea pasiune omorătoare de suflete, stă totdeauna gata cu inspirațiuni, cu desvinovățiri și cu răspunsuri de justificare a relelor: această mânie, zice ea, își are motivul său; eră într'un moment sau într'o zi de supărare, de necaz; și în această dispozițiune sufletească este cu neputință să-și cântărească cinevă vorbele sale.

—Știeam așa dar, după cum îmi răsună chiar glasul iubirii de sine, că o dispozițiune nenorocită mă stăpânea. Și dacă o simțiam, pentru ce mi-am vărsat necazul asupra unei persoane nevinovate? Mă simțiam nemulțămît și trist, trebuia prin urmare să-mi impun ca lege de a nu pronunță nici un cuvânt ofensator pe tot timpul turburării simțurilor mele, de a păstră tăcerea, atunci chiar când aș fi avut dreptul de a mă supără. Puteam ignora oare că mânia, ca și amețea, face să se vadă lucrurile sub o falsă lumină?

Această iritare este poate obicinuită, fiind un defect de temperament, murmură iarăși iubirea de sine, cu oarecare falsă bunătate, nu s'ar putea stărpi ceea ce își are rădăcinile sale chiar în organizațiunea omului.

Dar e sigur că această iritare, această violență, să fie un defect natural? Și presupunând că ar fi, ar putea să reziste voinții hotarâte? M'am străduit a-l birui? Cum se face că eu pot să mă stăpânesc în prezența oamenilor mari, sau când străinii mă întimpină și mă onorează, sau când mă văd expus la privirile persoanelor, a căror stimă îmi este onorabilă și scumpă? Aceste momente în cari eu mă fac stăpân pe sentimentele cele mai înfocate, cele mai furioase, mă învinovățesc și mă confundă. Ceea ce fac în

unile împrejurări, nu ași putea să fac totdeauna? Dacă o distragere neașteptată a putut să mă vindece de violențele mele, de ce să nu întrebuițez acelaș remediu în împrejurări analoge?

Aproape așa ar trebui să fie convorbirea creștinului cu sine însuși în ceasurile solitare, în cari el se reculege și se examinează.

Cu toate acestea, de ne-am formă cele mai bune hotărâri, spre a ne sustrage dela înrăurirea iubirei de sine în aprecierea meritelor și lipsurilor noastre, și spre a învăța să cunoaștem adevărata stare a lăuntrului nostru, rareori ajungem la imparțialitatea judecăților ce facem despre noi înșine și cari atârnă în mare parte de dispozițiunea actuală. Ceeace ne pare puțin lucru atunci când sângele nostru circulă domol și ușor, ne pare în ceasurile de tristeță, de necaz, de turburare, mult mai grav poate de cât este în realitate.

*

Spre a face progrese în cunoștința de ceea ce suntem, e de nevoie să plecăm urechea la părerile și sfaturile prietenilor sinceri și drepecți, cum și la imputările ce ei ni le fac în contra felului nostru de a gândi și de a lucra. Dacă ei spun adevărul, atunci conștiința noastră va confirma îndată cuvintele lor; ea va impune tăcere lingușirilor mincinoase ale iubirei de sine. Criticile chiar ale persoanelor cari nu ne voesc binele, ne fac să descoperim sau să recunoaștem slăbiciunile noastre. Adversarii noștri în această privință, au mai multă agerime, mai multă pătrundere de cât amicii noștri cei mai intimi.

Studiul de sine să fie și să rămăe astfel principala noastră preocupățiune. Punându-ne înaintea ochilor minții oglinda în care se reflectează sufletul nostru, ea ne va lumina în întumecimile vieții. Din acel moment vom exer-

cită o judecată severă asupra noastră, spre a câștiga cu atât mai sigur harul și mila Judecătorului suprem. Năzuim, suspinăm după desăvârșire. Dumnezeu nostru ne-a pus la dispoziție mijloacele de sfințire în această cale a vieții, pe care ne-a poruncit să o facem până la capăt; cine și ce ne va îndrepta, dacă noi le vom nesocoti și le vom neglija? Să cerem dela El ajutorul său, să ne sprijinească cu puterea sa, și urmând sfintelor sale legi, să scrutăm, să sondăm starea sufletului nostru. Ideea voinții și atotștiinții sale să fie un îndemn pentru noi, de a examina în fiecare seară datoriile către dânsul, către noi și către semenii noștri.

Omul obicinându-se astfel a calcula cu sine însuși, a își scădea din zi în zi greșalile și a crește suma virtuților sale, poate, în ceasul cel din urmă, când comptul vieții sale se închide, să cheme, să ceară cu încredere mila cereșcului Părinte. Și dacă a făcut ceea ce depinde de dânsul, Dumnezeu îl va ierta și-l va odihni, primindu-l întru împărăția luminii și a vieții fără de sfârșit.

† *Teofil M. Ploșteanu*

SPIRITUL EVANGHELIC AL MILEI.

N'au lipsit nici în cele dintâi veacuri ale Creștinismului, nici în evul mediu, și nu lipsesc nici astăzi glasurile care afirmă că se poate susține cu tari argumente tesa că Evanghelia ar opri cu desăvârșire proprietatea personală și că ar osândi averea și bunurile pământești, în orice formă ar fi, și că prin aceasta Evanghelia ar voi să șteargă orice deosebire dintre bogat și sărac. Cu alte cuvinte, că învățătura creștină ar cere categoric și ar impune tuturor sărăcia, ca cea dintâiu virtute a omului și ca o condițiune, care singură, și numai prin ea însăși, poate deschide drumul tuturor celorlalte virtuți, și deci este poarta împărăției cerurilor.

Cu deosebire secta Manicheilor și a Pelagianilor au ridicat mai tare glasul. Sprijinindu-se pe teorii concepute, pe baza unor spuse ale evangheliilor, adepții acestor secte negau creștinului ori și ce drept de a posedă avere personală și învățau că, spre a putea fi părtaș al împărăției cerurilor și a fericirii vecinice, omul trebuie să renunțe la ori și ce proprietate. După câte știm din polemicile Fericitului

Augustin cu Manicheii, aceștia își întemeiau învățătura lor mai ales pe vorbele sfântului evanghelist Mateiu 19, 29: «Și tot cel ce a lăsat case, sau frați, sau surori, sau tată, sau mamă, sau muere, sau feciori, sau holde pentru numele meu, insutit va lua și viața vecinică va moșteni». Dacă învățătura Manicheilor se bază pe această sentință a evanghelistului, atunci este ușor de cunoscut, că ei nu învățau numai despărțirea de orice bunuri lumești și de orice avere, dar totodată învățau și ruperea relațiilor sociale și familiare, un lucru care în mod firesc ar trebui să ducă la un dezastru social și la o ruină complectă a societății umane.

Pelagianii își susțineau învățătura lor tot cu acest verset al evanghelistului Mateiu, însă nu mergeau așa departe ca Manicheii. Ei nu cereau ruperea legăturilor familiare și viața de absolut pustnic, ci numai lepădarea de averi, de aceea se și provocau nu atât la acest verset 29, ci mai ales la 21, 23 și 24 din cap. 19 a lui Mateiu: 21 «Zis-a Iisus lui: De voești să fii desăvârșit, mergi, vindeți averile tale și le dă săracilor, și vei avea comoară în cer și vino, urmează mie». 23. «Amin grăesc vouă, că cu a-nevoe va intra bogatul întru împărăția cerurilor». 24. «Și iarăși grăesc vouă, mai lesne este a trece cămila prin urechea acului, decât bogatul a intra întru împărăția lui Dumnezeu.» Ca și Pelagianii învățau Eustatienii, cari se laudau cu sărăcia lor.

Iar în evul mediu Valdensii și Albigensii învățau că sărăcia a fost nu numai consiliată de Hristos, ca mijloc de sfințenie, dar că a fost hotărât impusă fiecăruia. Imputarea pe care o făceau Valdensii Bisericii creștine se rezumă cam în aceste sentințe: «Numai noi siguri formăm și reprezentăm adevărata Biserică; numai noi călcăm în adevăratele urme ale picioarelor lui Hristos; numai noi iubim cu adevărat și sin-

cer viața apostolică. Noi nu căutăm lucrurile lumii aceștia, noi nu posedăm nici case, nici pământuri și nici un fel de avere, cum n'a posedat nici Hristos, care a oprit pe Apostolii săi să strângă avere. Dar voi îngrămădiți moșie lângă moșie și casă lângă casă și trăiți numai o viață lumească; și chiar și aceia dintre voi, cari trec în ochii voștri drept oameni desăvârșiți, posed și averi și case, cu toate că spun că nu au nimic. Noi suntem însă săracii lui Hristos, noi n'avem casă de locuit, noi rătăcim din oraș în oraș ca oile în mijlocul lupilor, noi suferim prigoniri ca Apostolii și ca mucenicii».

Dacă s'ar putea continua o generație ori două ori un secol felul de traiu cum îl doreau Albigensii și Valdensii, lumea ar trebui să devie un enorm ospiciu de cerșetori vagabonți, desigur numai pentru câtăva vreme, căci acest ospiciu s'ar nimici în scurt timp prin sine însuși din lipsă de hrană. Pentrucă se poate închipui o clasă de creștini cerșetori alături cu o clasă de bogați, cari să susție pe aceia cu hrană gratuită; dar nu se poate închipui o lume întreagă de cerșetori, care nu s'ar putea milui reciproc, ne având cu ce, ca să poată trăi cu toții.

Dar glasuri care apără absulata sărăcie a creștinului și care fac din ea supremă virtute se ridică destule și în zilele noastre. Dintre numele mari e destul să amintim cititorilor numele marelui scriitor rus Tolstoi, care a predicat viața întreagă sărăcia și lipsa de orice bun pământesc. Știm bine că acest Tolstoi era conte și om cu avere, și ceeace predică el, nu era fățarnicie sau mijloc de a-și face nume, ci era sinceritate curată și convingere deplină, căci cel dintâiu care își urmă cu toată strictetea învățăturile proprii era însuși el, omul care, îmbrăcat în haine țărănești, muncea în rând cu argații și trăia cu pâine și apă, fiind privit—cum e și natural—de unii ca sfânt, iar de alții ca nebun, deși nu era nici una nici alta.

Dacă însă pe Tolstoi îl putem numi singuratic, din cauză că el a și trăit o viață evanghelică așa precum a predicat-o, nu pot fi numiți tot așa aceia cari în veacul nostru, propăveduesc sărăcia evanghelică numai în teorie, fără s'o pue în practică. Atari teoreticieni au fost și sunt și acum destui, unii mai sinceri, alții mai ipocriți, începând poate cu școala umanitariștilor și cu filosoful Rousseau, până la cei mai moderni adepți ai comunismului și ai socialismului. Intre aceștia negreșit se află și mulți dușmani ai Creștinismului, plini de ură contra așezămintelor bisericești, care ar dori să răstoarne starea actuală de lucruri, să dărâme, fără să știe însă anumit ce ar voi ei să clădească în locul celor ruinate, dacă ar avea putere de a clădi. Însă nu despre aceștia ne este vorba, ci despre cei sinceri, care de bună credință căutând îndreptarea stărilor actuale, nu o găsesc într'altă parte decât într'o reîntinerire a Creștinismului, iar însăși această reîntinerire nu o pot concepe decât numai în reîntoarcerea la viața evanghelică și într'un comunism al averilor. Într'un comunism evanghelic, zicem, bazat pe preceptele evangheliștilor, mai ales ale lui Luca, la care se găsește, ce-i dreptul o foarte pronunțată tendință de comunism. Nu vorbim însă de comunismul acela pe care îl preconizează socialiștii și nihiștii, pentru că învățăturile acestora sunt în cel mai bun caz pur științifice și n'au nimic de a face cu Creștinismul, dar de cele mai multe ori învățăturile lor sunt cu totul contrarii preceptelor evanghelice.

Acei ce în timpurile mai nouă au încercat să reconstitue o viață «evanghelică» nu pot ajunge la nici un scop, pentru că piedicele ce li se pun în cale sunt nesfârșit de multe, iar cea mai principală este că nu se poate generalisa o atare viață uniformă, pentru că tot așa precum nu e cu putință ca toți oamenii să fie la fel de bogați, nu

e cu putință să fie cu toții la fel de săraci, ori cu toții să fie militari, ori cu toții agricultori, întru cât nu se poate concepe o viață socială fără diversitate de stări și de oficii. Incercări s'au făcut în cursul veacurilor mai multe, și dintre ele cea mai frumoasă și cea mai reușită a fost aceea din Italia a lui Francisc, cu ordinul său numit terțiar, ordin care începuse să aibă atât de mulți adepți, încât se putea crede că într'adevăr toată lumea catolică va deveni urătoare de bunuri personale și va trăi săracă, ducând viața de apostol. Dar începutul a fost și sfârșit al operii, și a rămas numai ca o dovadă mai mult, că o atare viață în sărăcie evanghelică poate dăinui ca lucru singuratic, alături cu vecinicul fel de viață comun, însă nu se poate generalisa.

Și nu se poate trăi și dintr'o altă cauză. Anume că atari vederi și învățături nu numai că nu sunt evanghelice, dar sunt deadreptul contrarii evangheliilor și învățaturii lui Hristos. Principiul ce se invoacă de acești renovatori este că Hristos ar fi impus sărăcia ca primă virtute și ca poartă a tuturor virtuților. Dar adevărul acestui principiu e foarte discutabil. Într'adevăr Hristos nicăiri nu a spus că sărăcia ar fi mai presus, pe scara virtuților, decât iubirea de aproapele, ori împlinirea legilor. Că Mântuitorul nostru a urit bogăția, este adevărat, dar că ar fi detestat ori ce bogăție și ar fi cerut fiecăruia să fie lipit pământului, aceasta nu este adevărat. El a cerut să fim atenți și să nu stea mintea prea ațintită la adunarea de averi, pentru că unde îți este comoara ta acolo îți va fi robită și inima, și ne-a cerut o largă liberalitate și o neprecupețită dărnicie. Dar darnic și de ajutor celor săraci nu poți să fii, dacă însuși tu ești sărac, deci indirect Hristos aprobă posedarea averii, dar justificându-i existența numai prin condițiunea de a face uz de ea și în folosul celor mulți și săraci și în folosul sufletului celui ce o posedă.

Toți trei sinopticii povestesc la fel convorbirea între Hristos și tânărul bogat care căută fericirea vecinică¹⁾. Mateiu ne-o relatează astfel: «Și iată un tânăr venind la el, i-a zis: Învățătorule bune, ce bine trebuie să fac ca să am viața de veci? Iar El a zis lui: De ce-mi zici bun? Nimeni nu e bun, fără numai unul Dumnezeu; dar de voești să ai viața de veci, păzește poruncile. Și i-a zis lui: care? Iar Iisus a zis: Să nu ucizi, să nu preacurvești, să nu furi, să nu fii mărturie mincinoasă, cinstește pe tatăl tău și pe mama ta și iubește pe aproapele tău ca pe tine însuși. Zis-a lui tânărul: toate acestea le-am păzit din tinerețele mele; ce îmi mai lipsește deci? Zis-a Iisus lui: de voești să fii desăvârșit, mergi, vinde-ți averile tale și le dă săracilor, și vei avea comoară în cer, apoi vino și urmează-mi mie...»

Din această convorbire rezultă că spre a ajunge la viață, Hristos pune drept prima condițiune păzirea legilor. Păzește poruncile, zice Mântuitorul. Iar aceste porunci, pe care tânărul dorește să le știe specificate sunt de două feluri, cele dintâiu sunt ale legii vechi, ale Decalogului, iar cea din urmă este legea esențială a noului testament: iubește pe deaproapele tău ca pe tine însuși. Atât ajunge așa dar ca să «ai viață.» Dar dacă vrei, zice Mântuitorul, să fii desăvârșit, să faci mai mult decât este de absolută trebuință, spre a avea viață și dacă vrei să mergi și mai departe decât îți cere porunca, atunci renunță la averi și le dă săracilor, iar tu urmează-mă pe mine și du viața săracă pe care o duc eu.

Da, de sigur, aici e o desăvârșire. Dar Hristos o cere în urma tuturor altora, deci ca ultima virtute și nu cea dintâiu. Negreșit, ar fi fost un exemplu așa de frumos, dacă tânărul acela ar fi putut urmări și această ultimă povață.

¹⁾ Mateiu 19, 16; Marcu 10, 17; Luca 18, 18.

Însă n'a putut-o, căci zice evanghelistul că tânărul auzind acestea, foarte s'a întristat și s'a dus, căci aveă averi multe. Mântuitorul în această convorbire a cerut tânărului un act eroic, a cerut deodată totul, întreagă averea. Poate că tânărul ar fi ascultat, dacă i-se cereă pe jumătate lucru. Dar Hristos a cerut tot.

Această întâmplare și aceste vorbe ale Mântuitorului au fost punctul dela care au început toate discuțiunile între acei ce susțin că evanghelia cere creștinului lipsirea de orice avere, și acei ce afirmă că evanghelia ne cere numai o precaută grijă de a nu ne lăsa inima și mintea robită de adunarea de averi.

M. P.

LECȚIUNE INAUGURALĂ

ASUPRA

ROSTULUI ISTORIEI BISERICEȘTI ÎN TEOLOGIE).

(urmare și sfârșit. vezi Bis. Ort. Rom. No. 4 anul XXXIX pag. 405.)

Cel ce scrie istorie bisericească, trebuie dar să fie nu numai cult și cunoscător al faptelor ci și bun creștin credincios adevărat al Bisericii lui Iisus Christos.

Pentru aceea cu drept cuvânt, despre marele savant teolog german August Neander († 1850), unul dintre cei mai distinși istorici bisericești moderni, s'a putut zice: «Că el, ca istoric bisericesc, a fost creștin, fiindcă a fost cult, fiindcă a fost creștin.»¹⁾ Noi însă la acest elogios și frumos joc de cuvinte la adresa eruditului teolog, trebuie să adăogăm următoarea precisiune: *Neander dă, a fost creștin, însă fanatic protestant evangelic.* Pentru aceea istoria sa bisericească și toate lucrările sale istorice sunt în spiritul acesta *unilateral al protestantismului*, care nu vede nimic bun și adevărat la nici una din celelalte biserici a lui Iisus Christos!

Și acum întrebarea este, ce reese de aci pentru

¹⁾ Comp. Hagenbach Neanderes Verdinste um die Kirchengeschichte in Theol. Studien und Kritiken 1851 III, 569. Comp. și G. Uhlhorn, Neander August in R. E. XIII, 679 și urm.

noi teologii ortodoksi? Răspunsul nu este greu de aflat. Reese faptul că numai atunci când întâmplările istoriei bisericești sunt examinate și studiate cu *spiritul pietății și al dreptei credințe*, numai atunci istoricul le poate expune după adevărata lor natură, și pot fi înțelese de toți după înțelesul lor cel adevărat pe care îl au în Biserica lui Iisus Christos. *Pentru aceea se cere ca cel ce scrie istorie bisericească să fie creștin adevărat; se cere să fie fiu credincios al Bisericii lui Iisus Christos.*

Dar dacă se cere ca istoricul bisericesc să fie *creștin, drept credincios și pios*, el nu încetează și nu trebuie să înceteze de a fi *drept critic și cu cea mai desăvârșită imparțialitate* în cercetarea și expunerea faptelor, pentru că istoria bisericească trebuie să fie dreaptă, critică și reală, iar nu aridă tipică, considerând faptele ce o compun ca ceva de care să nu se poată atinge, *un datum intangibile*, asupra căruia să nu poată spune dela sine nimic. Istoricul nu trebuie să renunțe la individualitatea sa. El poate și trebuie să aibă o parte subiectivă, însă trebuie să caute ca subiectivitatea sa, *să fie în cea mai perfectă armonie cu realitatea adevărului istoric*, și să o deosebească de fapte.

Apoi istoricul, precum s'a arătat mai sus, nu trebuie să fie inventatorul faptelor, ci interpretul lor. El nu trebuie să le creeze, ci pur și simplu să le facă cunoscut și să le explice drept.

Aceasta a fost totdeauna adevărata noțiune a istoriei din cea mai profundă anticitate, și aceasta este adevărata ei definițiune până în ziua de astăzi. Tucidide, Erodot și Lucian cari au pus bazele adevăratei istorii, astfel au înțeles-o și Lucian așa o și definește. El zice: «*Εν ταῖς θείαις ἱστορίαις, μόνη ἰστέον τῆ ἀληθείας, εἰ τις ἱστορίαν γράψων ἴει, τῶν δὲ ἄλλων ἀπάν-*

των ἀμειψτέον αὐτῶ. Καὶ ὁμοίως πῆχους εἰς καὶ μέτρον ἀκριβές ἀποβλέπειν μὴ εἰς τοὺς νόν ἀκούοντας, ἀλλ' εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα συνεισομένους τοῖς συγγράμμασι¹⁾

Înțelesul cuvintelor lui Lucian este următorul: «Caracteristica proprie a istoriei este aceasta, că cel ce voește a scrie istorie să expună adevărul, putând a nu se interesa de toate celelalte. El să aibă un singur cot și aceeași măsură exactă, căutând nu la cei ce ascultă și aud cuvintele sale, ci la cei ce vor convinge în urmă împreună cu scrierile sale».

Această noțiune și definițiune a istoriei este și trebuie să fie și a istoriei bisericești.

Istoria dar trebuie să fie *însuși adevărul, curat și nealterat, liber de ori și ce fel de subiectivitate*. Ea trebuie să pună în evidență faptele, ca ele însăși să vorbească. Părerea sa istoricul trebuie să o deosibească de fapte. Și în acest caz, se cere din parte-i absolută sinceritate și toată băgarea de seamă, ca să nu cadă în rătăcire și să denatureze adevărul istoric.

În acest caz cel ce scrie istorie bisericească, model de urmat are pe Evangheliști. Iar asupra modului cum trebuie să urmeze și să scrie istoria, să aibă în vedere iarăși cuvintele lui Lucian, care zice: *Τοιοῦτος οὖν μοι ἔστω ὁ συγγραφεὺς, ἀφοβός, ἀδέκαστος, ἐλευθέρως, παρισίας καὶ ἀληθείας φίλος, ὡς ὁ κωμικός φησί, τὰ σῦκα, σῦκα, τὴν σκάφην δὲ σκάφην ὀνομάζων, οὐ μίσει, οὐδὲ φίλια νέμων, οὐδὲ φειδόμενος ἢ ἐλεῶν ἢ αἰσχυρόμενος ἢ δυσωποῦμενος, ἴσος δικαίας, εὖνους ἅπασι· ἄχρι τοῦ μὴ θατέρφ τι ἀπονείμει πλείον τοῦ δέουτος, ξένος ἐν τοῖς βιβλίοις καὶ ἀπολις, αὐτόνομος, ἀδασίλευτος, οὐ τί τῶδε ἢ τῶδε δόξει λογιζόμενος, ἀλλὰ τι πέπρακται... Ἐν γὰρ ἔργον ἱστορίας καὶ τέλος, τὸ χρίσιμον, ὅπερ ἐκ τοῦ ἀληθοῦς συνάγεται, τὸ δὲ τερπνόν*

¹⁾ Comp. Luchian πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν § 38.

ἀμεινον εἰ καὶ αὐτὸ παρακολουθήσειεν.¹⁾ «Deci așa să fie
 «scriitorul, zice Lucian, fără temere, incoruptibil, liber,
 «iubitor al luminei și al adevărului, așa precum e
 «vorba comicului; să numească smochinele, smochine
 «și albia, albie; să nu fie dedat la ură, sau iubire; să nu
 «fie avar (scump) sau milostiv, sau rușinos, sau tăcut;
 «să fie judecător drept, favorabil (binevoitor) tuturilor
 «până acolo în cât să nu dea unuia mai mult de cât se
 «cuvine: să fie ca și strein cărților și cetăților; să fie el
 «însuși legiutor și nu stăpânit; să nu se gândească
 «la glorie sau alta, ci la ceea ce s'a săvârșit... Căci
 «un lucru este scopul final al istoriei; *ca să iasă din*
 «*adevăr, aceea ce este de folos*; iar dacă se poate
 «urmări și ceea ce este plăcut, atunci și mai bine.»

Așa în cât istoricul privind la adevăratul scop al istoriei, trebuie ca prin ea să scoată ceea ce este de folos, din ceea ce este adevărat. *Adevărul bisericesc înainte de toate și foloasele lui*, trebuie să fie preocuparea de căpetenie a istoricului bisericesc.

Adevăratul edificiu al istoriei științifice nu se poate întemeia dar pe silogisme și deducțiuni sau presupuneri. Istoria trebuie să fie reflexul și rezultatul curat și adevărat al unui studiu și examinare sinceră și conștientă a izvoarelor. Pentru aceasta istoricul trebuie să scoată din izvoare concluziuni adevărate, iar nu silite și conforme cu vederile și părerile sale subiective: E. Renan († 1892) fără a ține seamă de adevăr, și de aceea ce este bun și de folos, ci urmând numai ceea ce putea fi atractiv, a scris despre Iisus Christos și Creștinism, scrieri, cari, este adevărat, au făcut mult sgomot. Dar sgomotul a fost și a rămas simplu sgomot și de scurtă durată. Imediat s'a vâ-

¹⁾ Lucian ibidem.

zut că scrierile sale n'aveau nici o bază științifică. Renan a făcut din istorie fabulă și roman modern, pervertind izvoarele și explicându-le arbitrar, și așa cum a voit și i-a plăcut. El nu a procedat așa cum se cuvenea a se face știința, pentru ca să scoată adevărul și utilul.

În aceeași categorie, pe altă cale, și din alt punct de vedere, dar tot în categoria romanticierilor moderni, intră și scrierea lui Straus: *Iisus Christos*, a lui Weiss și altor naționaliști emancipați de credință, pietate și religiozitate creștină. Și cu drept cuvânt, căci dacă romanul și narațiunea plină de poezie pot să placă, ele însă nu s'au confundat cu istoria niciodată, și nu se pot confunda. Cum deasemenea nici Sinaxarele și nici viețile sfinților, compuse din impulsul pietății și al religiozității fanatice, și nu arare ori bigotă, spre a scrie ca un îndemn către pietate și religiozitate, nu se pot *numi istorie bisericească*. Și unele și altele sunt foarte atractive, și pot mulțumi pe cititori; ele însă nu edifică pe nimeni în mod critic pe adevăr și dreptate; ceea ce se cere istoriei și ea trebuie să ofere. Deosebirea însă între romanele celor emancipați, și sinaxarele și viețile sfinților, pe cari sf. noastră biserică le onorează, este că acestea nu atacă nimic. Din contră totul este panegiric culminat al credulității; pe când romantieri de mai sus, sunt tipul necredincioșilor. Ei atacă totul și persiflează adevărul istoric al faptelor.

Se poate întâmpla însă ca și istoricul, întocmai ca și romantierul să fie inzestrat cu mare putere fantastică, cu mare pricepere filologică, și să cade chiar să le aibă, dar el niciodată nu trebuie să calce legea de conștiințiozitate în utilizarea izvoarelor. Să poate să aibă și o memorie prodigioasă, spre a in-

magazină totul, și ce trebuie și ce nu trebuie, el însă trebuie să urmărească numai adevărul și să pună totul în sistem *spre a scoate utilul din adevăr*. Istoricul trebuie să discearnă toate pentru aflarea adevărului și făcând istorie bisericească, el nu trebuie să ascundă nimic. Chiar și atunci când vorbește de cele mai venerabile figuri ale creștinismului, el, utilizând izvoarele, dator fiind a arăta virtuțile, dacă vede și constată lipsuri, nu trebuie să le acopere; căci făcând astfel, în loc de istorie a bisericii, *face a-ghiografie, vieți panegerice ale sfinților, sinaxar* etc. Și scopul Istoriei bisericii nu este panegericul individual, personal și de ocaziune. Istoria trebuie să arate cum a influențat asupra întregii societăți creștine și asupra omenirii în genere spiritul Creștinismului. Cum s'a manifestat totdeauna, și chiar atunci când ființa sa și adevărul, au fost sub nouri, sau întunecate, din o cauză sau alta în Biserică.

Istoria bisericească așa cum este datoare a arăta bunul mers, prosperitatea, statornicia și virtutea, uneia sau a celeilalte din bisericile creștine, dintr'un timp sau altul; așa trebuie să arate și lipsurile sau abaterile ce ar constată. Numai astfel făcând istoria bisericească este fidelă și adevărată. Ea trebuie să arate Biserica sau bisericile ce istorisește, așa cum sunt, cum să prezintă din izvoare și cum se cunosc din documente. Trebuie să arate pe fiecare așa cum a fost și este; toate lucrurile și faptele așa cum s'au întâmplat. Se înțelege că făcând astfel istorie reală și adevărată a lucrurilor are, în același timp, datoria să arate și deviațiunile dela adevăratul creștinism, dacă deviațiuni sunt, și în ce constau.

Istoricul condus astfel de lumina adevărului creștin, care este sufletul istoriei bisericești, trebuie să fie

un servitor credincios al acestui adevăr. El trebuie să fie în același timp judecător integru al faptelor, inspirat de cea mai desăvârșită dreptate în studierea izvoarelor.

Pervertirea faptelor, dacă în istoria politică este un falș, și se socotește, cel mult, ca o vinovăție culpabilă, în istoria bisericească este o *ierosilie*. Iar acest adevăr l'a arătat foarte ingenios și în mod magistral, istoricul Gheorghe Pachimer când zice: Ἱστορίας γάρ καὶ ὡς ἂν τις εἴποι, ψυχὴ ἢ ἀλήθεια, καὶ τὸ τῆς ἀληθείας χρῆμα ἐπάναντας ἱερὸν, ὃ δὲ πρὸ ταύτης ψεύδους ἄγων ἀντικρὺς ἱερόσυλος.¹⁾ «Adică: or ce ar zice cineva «sufletul istoriei este adevărul; și folosul adevărului, «este o necesitate sacră; iar cel ce în locul adevărului aduce minciuna, în istoria bisericii lui Christos, «unul ca acesta săvârșește ierosilie».

Adevărul istoric fiind un ce sacru, istoricul trebuie să cerceteze izvoarele și faptele cu cel mai mare respect și venerațiune pentru el. Și atunci nu i se cere decât, *buna credință, vrednicia și talentul său*, ca să arate adevărul, așa cum este, și cum trebuie să reasă din diferitele fapte și întâmplări, arătând în același timp întru cât acelea au influențat sau a folosit mersul bisericii, ori au contribuit la retrogradarea ei, sau chiar au vătămat-o, și în ce anume.

Dar astfel stând lucrurile cu istoria, de aci reese pentru ea o mare calitate și are o deosebită importanță ca știință. Istoria bazându-se pe adevărul real al lucrurilor, este în ori ce știință un far luminos, care face cunoscut toate părțile și fazele, mișcările și toate desvoltările ce a luat acea știință, și tot ce formează ființa sa. Și tot astfel este și în teologie

¹⁾ Comp. G. Pachimer ist. ed. Bon. pag. 12.

și în biserica lui Iisus Christos, și în or ce biserică particulară a cărei istorie se face.

Prin istorie toate științele, în zilele noastre, au ajuns la cea mai înaltă dezvoltare și progres posibil. Și nici o teorie științifică, ba chiar nici o chestiune de știință, nu se poate examina temeinic fără o cercetare istorică anterioară și prealabilă, prin care concluziunile științifice se impun și devin date certe și pozitive. Și cum toate științele tind către pozitivism și realitate pozitivă, se înțelege dela sine importanța istoriei, care le imprimă această calitate.

Dar fiind vorba de realitate și pozitivism, teologia noastră, ca știință a Creștinismului, prin istorie dobândește realismul și pozitivismul ei. Cercetarea istoriei și studiul imparțial și obiectiv al Creștinismului, adică al Bisericii creștine, istoria sa științifică, este singura care prezintă în mod grandios și măreț edificiul cu caracter divin și uman; *divin* căci își are origina dela Dumnezeu și *uman* căci Biserica Creștină ne arată tot ce este în ea divin și uman, în adevărata lor formă. Ea singură arată ce este *esențial și ce este accesoriu*. Ea singură deosebete ce este adevărat și ce nu este; ce este divin și imutabil, și ce este uman și supus schimbării și prefacerei.

Și ceea ce arată în Biserica lui Iisus Christos, luată în întregul ei, același lucru trebuie să-l facă, ca istoric, și în examinarea unei anume biserici, în istoria bisericii Române de exemplu. Și când o astfel de chemare are istoria bisericească, ar putea ea oare aduce acest serviciu dacă ar fi streină de Creștinism?

Dar istoria mai are și un alt mare și însemnat merit în teologie, când stă și este în cadrul ei ca istorie adevărat bisericească. Ea este *cea mai mi-*

nunată și excelentă apologie a Creștinismului, chiar și față de cei mai porniți și neimpăcați inamici ai Bisericii. Necredincioși și derâzători, sfidează toate științele teologice. Numai cu istoria stau de vorbă. Și trebuie să se știe că numai lumina istorică, este singura capabilă ca să risipească chiar cei mai groși nouri și tot întunericul, fie că ar proveni din ignoranță sau din răutate și necredință.

Astfel se și explică pentru ce istoria bisericească s'a cultivat înainte de ori ce altă expunere sistematică a credinței creștine. Ea cea dintâiu a început expunerea acestei credințe prin Evangeliile, Faptele Apostolilor și celelalte scrieri ale Apostolilor, și s'a cultivat continu și se cultivă în sânul tuturilor popoarelor creștine. Numai timpurile de decadență și de ignoranță n'au recunoscut însemnătatea și importanța istoriei. Dar atunci conștiința religioasă a Creștinismului a slăbit. Tradițiunea bisericească cea adevărată a fost întunecată și a dat naștere la tot felul de superstițiuni și idei chiar necreștinești. Atunci întunericul și amăgirea țineau locul luminei istorice, minciuna, întunecă adevărul creștin, iar fabula și povestea luau locul adevăratelor fapte istorice. Iată evul mediu în toată a sa domnie.

Dar Istoria Bisericească domină întreaga teologie. Ea trebuie a fi recunoscută ca fântâna și izvorul care cuprinde tot adevărul creștin. Un fapt foarte însemnat care se petrece în lumea creștină la începutul veacului al XVI, constată acest adevăr cu toată evidența.

La începutul acestui veac, o parte din lumea creștină apusană, aflată sub păstorirea Romei, acuză această Biserică că a schimbat fondul și forma cea adevărată a creștinismului. Ei bine, ca să dovedească

aceasta, la cine credeți că a recurs? La istorie? Și prima lor carte, Evangeliul lor de credință a fost istoria: *sunt Centuriile Magdeburgice*. Este vorba de Protestanți.

Dar faptul acesta implicit spune că istoria trebuie să fie imagină fidelă a Bisericii lui Iisus Christos. El arată că istoria trebuie să fie în adevăratul cadru al științei divine; căci de nu ar fi fost astfel, în zadar ar fi recurs protestanții la ea, ca să afle adevărtul fond și formă a credinței creștine.

Dar o minune! Ce a fost dat bisericii lui Iisus Christos să vadă! Acei răzvrățiți și nemulțumiți cu Biserica Romei, cari au recurs la istoria bisericească spre a afla *adevărul despre biserica creștină*, — și l-au aflat,—ca să'l poată opune celor ce îi alterase fondul și forma, tocmai ei, cultivând istoria, dar neavând nici un dreptar de credință, ei, prin istorie, au denaturat adevărul creștin. Au denaturat caracterul și natura dumnezească a Bisericii!

După credința lor, împărțind Biserica lui Christos în *nevăzută și văzută*; socotind-o ca având *un element divin și altul uman*, și susținând că elementul divin, nu cade și nu trebuie să cadă sub cercetările istorice, au ajuns să susțină și să scrie: că istoria, *trebuie să se ocupe numai cu elementul uman. Zis și făcut*. Și astfel *din Biserică, așezământul dumnezeesc, în care se lucrează mântuirea, au făcut un așezământ, o instituțiune, cum o numesc, umană*. Și privind-o astfel, astfel s'au și ocupat, și se ocupă de ea în cercetările lor istorice. Cu modul acesta istoria lor a rămas bisericească numai cu numele; în realitate și de fapt, ea a devenit *o istorie profană*, o istorie ca și politică a Bisericii creștine. *I s'a sacrificat caracterul ei adevărat și sacru*. N'au mai voit să examineze faptele și întâmplările bisericești după legătura lor naturală, cu Așezământul dumnezeesc în care se pe-

treceau, ci le-au socotit și cercetat, ca cum s'ar fi petrecut pur și simplu în lume, într'un așezământ *social și omenesc, ca școala, armata, institut economic*, etc. Ei tratează și examinează biserica ca și pe acestea. Ei au dus astfel biserica fiecare încotro a voit. I-a imprimat fiecare or ce direcțiune a voit. A introdus în ea tot felul de curente. Au asimilat'o chiar tutulor curentelor ce suflau asupra societăței umane: *filosofic, didactic, economic, social, filantropic etc. etc.*

Și astfel s'a văzut Biserica socotită în tot felul și chipul. Nemaî fiind nici o orientare la nimeni, s'a crezut fiecare că poate să dispună așa cum voește în așezământul dumnezeesc!

Și dacă răul s'ar fi mărginit aci. Dar nu.

Fiindcă acești istorici și teologi au cultivat în ultimele secole, și în deosebi în zilele noastre, teologia și istoria bisericească, sub pretinsul vâl al științei libere, și cu un caracter filosofic și social, mai mult decât restul lumii creștine, pentru mulți teologi începători, și mai ales pentru neexperimentați, ca să nu zic simpli întru ale teologiei, și mai ales pentru aceea cari în sânul neamului și al bisericii lor, n'aveau și n'au literatură teologică, și nici nu pot pătrunde la adevăratele izvoare sigure și sincere ale teologiei, pentru toți acești teologi, cultivatori ai științei teologice, teologi protestanți, *au devenit mentorii și conducătorii lor*. Rezultatul a fost că toți aceștia, teologisind și lucrând chiar pe tărîmul teologiei ortodoxe, ei, ocupându-se cu istoria bisericească, au privit lucrurile, așa cum le priveau mentorii și conducătorii lor. Fie cine înțelege eroarea. Și cât este de mare.

Dar nu astfel se cuvine și trebuie să fie teologul sfintei noastre biserici creștine Ortodoxe, or care ar fi ramura sau studiul teologiei cu care se ocupă, și mai ales când este chemat a face istorie bisericească.

Aci teologul trebuie să fie coprins de fîrică și cutremur. Trebuie să fie coprins de cea mai desăvârșită pietate și religiozitate, și cu credință curată și caldă, știind că se află în altarul sacrosanct al credinței revelate prin Insuși Fiul lui Dumnezeu pentru mîntuirea oamenilor. Și calauzit de această credință și pietete, el trebuie să cerceteze spre a află adevărul, să'l cunoască și astfel să'l expună tutulor, ca toți să crează și să se mîntuiască.

Să nu scoată istoria din sanctuarul sacro-sanct al teologiei.

El trebuie să știe că istoria pe care o face, este istorie sacră și sfântă; pentru că Biserica cu care se ocupă este sacră, căci este așezămîntul dumnezeesc, intru care noi trebuie să viețuim după voia cea sfântă a lui Dumnezeu, ca să ne mîntuim. El nu trebuie un singur moment să uite sau să piarză din vedere că face istoria acestei Biserici. Numai astfel lucrînd este adevărat istoric al bisericii creștine și istoria sa este în teologie și are un rost în știința sfântă.

Iată rostul istoriei bisericești pentru teologul ortodox. Iată caracterul ei special, ca istorie. Acelaș este și trebuie să fie și al or cărei istorii bisericești particulare, deci și al istoriei bisericești române.

Trebuie să fie istorie sacră și sfântă. Toate cercetările și expunerile trebuie să fie inspirate de caracterul sacru al obiectului. Trebuie să se vadă că este istorie bisericească, istorie care pornește din cea mai curată credință și iubire către credința creștină, spre a află și face cunoscut adevărul și numai adevărul despre sf. biserică a lui Iisus Christos, adevăr care trebuie făcut cunoscut tutulor, ca toți să'l vază, să'l cunoască, să crează și să se mîntuiască. Fie.

Dr. Drag. Demetrescu.

Creștinismul și educațiunea romană.

Ocupându-mă cu romanul Clementinelor, am revăzut greaua luptă pe care a avut s'o ducă creștinismul cu modul de a fi al statului roman, cu obiceiurile și cu starea intelectuală de atunci, până la intronarea sa ca religie dominantă. Propunându-mi a înșiră aci fapte și lucruri, din care să reeasă luminos meritul și puterea de stințenie a creștinismului, am avut în vedere să fac și privire asupra instrucțiunii la Romani, socotind că această expunere nu este lipsită de interes pentru învățământul nostru de astăzi. Imbrăcarea formei antice de către ideile nouă creștine trebuiă să aibă pentru noi cele mai mari și cele mai frumoase rezultate, fiindcă religieua cea nouă nu puteă să străbată în societatea romană, decât imbrăcând o haină care-i eră cunoscută, fiindcă dânsa își avea instituțiunile sale, deprinderile, sentimentele, un anumit fel de a se exprima, în fine viața sa a parte.

Tertulian, în tratatul său «De anima,» vorbind de starea societății romane de atunci, ne spune că copilul nu puteă să scape de idolatrie, fiindcă ea îl luă din leagăn (omnes idololatria obstetricae nascuntur), și-l însoțea până la mormânt. Ceeace făcea, însă, ca această idololatrie să se înrădăceze și mai profund în sufletul fiecăruia eră educa-

țiunea. Și tot această educațiune a făcut să între unele idei păgâne în sufletul tinerilor creștini literați, pe care mai în urmă cu greu le-au pierdut. Dar pentru a înțelege ce efecte a produs această educațiune și a ne da socoteala de puterea sa, trebuie înainte de toate să se știe ce eră și cum eră această educațiune. Să căutăm a cunoaște de unde a isvorit și cum s'a format sistemul de educațiune, care înfloră în imperiu în secolul al IV-lea, fiindcă de aci începe creștinismul să izeze de armele intelectuale, într'o libertate mai întinsă, în urma edictului de Milan, și ceea ce n'a putut mai apoi învinge, a trebuit să supue.

În anul 92 înainte de Iisus Hristos, magistrații Romei luară cunoștință că să dedeă voie să se deschidă școli în Roma, unde retorica se predă în limba latină. Eră, însă, multă vreme, decând tot aci se stabiliseră retori greci și autoritatea administrativă nu prea se mișcase, nu prea se îngrijise de acest fapt; fiindcă socotea dânsa, fără îndoială, că cursurile, predate într'o limbă străină, nu pot fi așa de periculoase. De oarece, la asemenea lecțiuni, nu se puteau duce decât foarte puțini auditori. Pentru retorii latini, însă, această administrație s'a arătat mult mai severă și nici unul, din câți s'au prezentat, n'au putut obține permisiunea de a deschide o asemenea școală în Roma. De data asta, adică de cea pe care am anunțat-o, se pareă că ocaziunea eră mult mai potrivită și mult mai favorabilă pentru retorii latini.

Eră în ajunul luptelor lui Marius și Sylla, când rigoarea vechilor deprinderi cedase mult de tot și când lumea, preocupată de alte lucruri, care erău la ordinea zilei, nu se mai preocupă de respectarea vechilor tradițiuni și maxime. Cu toate acestea censorii, care pe acea vreme erău Gn. Domitius Aenobarbus și L. Crassus, acel celebru orator, arătară o severitate așa de mare, la care retorii nu se așteptău și manilestară o atât de strictă pază a vechi-

lor datini, în cât administrația trebui să ia măsuri grabnice, pentru închiderea școlilor nouă, care abia își luaseră ființă. Edictul, pe care acești censori l-au publicat cu această ocaziune, prin împrejurare, s'a păstrat, și din el extragem numai următoarea frază, îndestulătoare pentru înțelegerea celor ce tratăm: «Strămoșii noștri au aranjat tot ceea ce au voit și a trebuit să învețe cei tineri, precum și ce anume școli trebuie să frecventeze. În ceea ce privește, însă, aceste noutăți introduse de curând, care sunt contrarii vechilor noastre deprinderi și cu totul opuse obiceiurilor părinților noștri, ele nu ne pot fi indiferente, ba chiar ne displac și noi le declarăm demne de pedeapsă.» Din acest text formal s'ar părea că la această dată eră sau există un sistem oficial de educațiune, cel puțin în Roma. Dar Cicerone ne spune cu totul altceva: «Educațiunea la Roma, ne spune dănsul, nu eră nici aranjată prin legi, nici publică, nici comună, nici uniformă pentru toți.» și mai departe el adaogă că Polybiu, care admiră pe Romani și o spune pe toate cărările, nu s'a sfiit să-i mustreze, cu toate acestea, pentru neglijența lor, în ceea ce privește relementarea instrucțiunii și educațiunii.

Dar aceste două mărturii nu sunt atât de contrarii, cum s'ar părea la prima vedere, de oarece, cu oarecare explicațiuni, ele s'ar putea împăca. În adevăr, s'ar putea admite afirmațiunea lui Cicerone, că adică, atât cât a durat republică, n'a putut fi vorba de o lege scrisă, care să reglementeze instrucțiunea și educațiunea tinerimei romane; dar nimic nu ne împedică ca să admitem și părerea censorilor, însă cu totul sub o altă formă, adică: au fost tradițiuni și obiceiuri, care s'au urmat cu destulă credincioșie, în timp de secole, și de înțelepciunea cărora lumea nu se putea depărtă și lipsi așa de ușor. Acest fapt în ceea ce privesc moravurile bune și frumoase, și câte odată chiar deprinderile indiferente sau chiar rele, dar cu adânci

rădăcini în popor și în chiar societatea cultă. Pentru un roman din timpurile vechi, legile nu erau mult mai sfinte și cu mai multă atențiune păzite, decât strămoșeștile deprinderi. Eniu ne spune clar acest lucru: «Toată mărirea și gloria Romei se sprijine numai pe vechile deprinderi.»

Aceste tradițiuni, aceste depărtate deprinderi sunt rezumate într'un mod admirabil de către Pliniu, într'o scri-soare foarte interesantă. «La strămoșii noștri, zice el, instrucțiunea nu se făcea numai prin ceea ce cădea sub simțul auzului, dar și prin tot ceea ce se prezintă simțului vederei; cei mai tineri, privind la înaintașii lor și la faptele pe care le-au săvârșit, învățau ceea ce trebuiau să facă ei înșiși, precum și aceea ce aveau să învețe pe urmașii lor.» Aceasta însemnează că atunci educațiunea era cu totul practică și că exemplele slujău de lecțiuni. De altfel este prea cunoscut dictonul: «*Longum est iter per precepta; breve et efficax per exempla.*» Un Roman de condițiune înaltă, adică din aristocrație, nu cunoștea decât două slujbe sau două meșteșuguri: războiul și politica. El se instruia pentru războiu în câmp deschis. După câteva preparațiuni în câmpul lui Marte, unde tinerii se deprindeau să mânuiască spada, să sară, să alerge, să se arunce foarte transpirat în Tiberu, plecau să se înroleze în armată. Acolo, în cortul generalului, din a cărui suită făceau parte, ei învățau și se deprindeau să comande, dar și să se supună. Întru cât privește politica, însă, acești tineri n'o învățau după cine știe ce carte, după cine știe ce tratat al lui Plato sau Aristot; ei luau numai parte la ședințele senatului. Aci, la intrare, luau loc în niște bănci mici, așezate anume, de unde priveau la maiestatea senatului și ascultau, cu focul tinereții lor, luptele pasionate ale distinșilor oratori. Cicerone ne spune că la etatea de douăzeci de ani, omul, care avusese forul ca școală și experiența ca profesor, care asistasă la câteva lupte parlamen-

tare și auzise vorbind pe marii oratori, eră destul de copt pentru viața publică. Este drept că la o asemenea etate nu puteai pretinde să ai un filosof politic; în schimb, însa, aveai oameni de acțiune și de vigoare, ceea ce este de preferat. Dar până aci n'am spus încă nimic de aceea ce se numia propriu zis instrucțiune, adică de acele studii care vin întâiu, care, în tot cazul, se pot prescurta și simplifica după trebuință, dar care cu nici un chip nu se pot suprima. Eră de neapărată trebuință ca mai înainte de a veni un tânăr în for sau de a pleca la armată, el să primească cunoștințele elementare, de care nici unul nu putea fi scutit. Pentru cetățenii de jos, erău școli publice; despre acestea voi spune câteva cuvinte ceva mai târziu. Dar copiii de familie mare nu frecventău aceste școli. Pliniu ne spune că părinții acestora trebuiau să le ieă profesori în casă sau să-i instruiască ei înșiși: *suus cuigue parens pro magistro*. Vorbind astfel, probabil că Pliniu își trimitea gândul spre Caton. Se știe că acesta, când avu un fiu, țină ca el însuși să și-l instruiască. În acest scop, el compuse singur o întregă enciclopedie de toate științele timpului său. Această enciclopedie cuprindea tratate de agricultură, de artă militară, de jurisprudență, de precepte morale. O retorică, în sfârșit, o carte de medicină, în care critică pe medicii greci; despre care dânsul spune că au jurat să omoare pe toți streinii, pe care grecii li numeau barbari. El opunea artei problematice a acestora aceea ce câștigase din experiență, așa: se știe că varza vindecă oboselile stomacului, că scrintelele se îndreptează cu oarecare formule magice etc. După câte se vede, Caton își îndeplinea misiunea cu multă scrupulositate și cu toată conștiințiozitatea. Dar trebuie să avem în vedere că părinți ca dânsul erău foarte rari. Cei mai mulți tugeau de asemenea greutăți și se mulțumiau să-și cumpere câte un sclav instruit, căruia li încredințau instrucțiunea și educa-

țiunea copilului. Acest sistem, însă, eră foarte defectuos, fiindcă mai în toate cazurile sclavul n'avea autoritate, și pentru școlarul său rămânea un simplu servitor, în loc de a fi profesor. Afară de aceasta, moravurile, ce le învăța, nu erău, bine înțelese, din cele mai alese. Ne abținem de la orice reflecție, cu privire la acest lucru, în ceea ce privește educațiunea ce se da azi, în mare parte, copiilor, fiindcă dacă am face-o, ne-am transporta ușor la vremurile de care vorbim. Este probabil că întotdeauna au existat școli la Roma pentru popor. Istoricii fac mențiune de cele mai vechi din ele, dar sunt foarte săraci în amănunțimi. Tot ceea ce se poate spune și afirma este că au existat școli pentru ambele sexe și că instrucțiunea, care se dădea aci, eră foarte elementară. Mai târziu, când profesorii greci se stabiliră la Roma, școalele vechi continuară să existe, dar ele numai formău decât treapta cea mai inferioară în educațiune. Probabil că aceste școli să fi conținut și să fi predat aceeași noi numim învățământ primar.

Cei vechi n'aveau obiceiul să deosebescă în mod clar aceeași facem noi azi cu feluritele grade de învățământ; cu toate acestea se găsește în Floridele lui Apuleu un pasaj curios, din care se poate deduce că se creă, între aceste grade, un fel de erarhie: «La un prânz, zice el, primul pahar îl iei pentru sete, al doilea de bucurie, al treilea pentru voluptate și al patrulea pentru nebulie. Din contră, la sărbătorile Muzelor, cu cât ne servește mai mult de băutura, cu atât mai mult spiritul nostru câștigă în înțelepciune și raționament: primul pahar ne este turnat de *litterator* (acela care ne învață să citim), el începe să cioplească, să lustruiască oarecum asprimea spiritului nostru; după aceea vine profesorul de gramatică, care ne împodobește mintea cu cunoștințe diferite; și în fine, vine retorul, care ne pune în mână arma elocinței.» Iată trei grade de instrucțiune, care sunt arătate într'un chip foarte

precis. Pe acest *litterator*, la care este trimis copilul, când el nu știe încă nimic, și care se însărcinează să i înceapă instrucțiunea, Augustin îl numește de asemenea, în confesiunile sale, primul profesor, *primus magister*. Unii din elevii acestui profesor trec din școala lui la profesorul de gramatică; cei mai mulți, însă, se opreau aci și se mulțumiau numai cu cunoștințele date de acest prim profesor, care din nenorocire erau foarte puține. Faptul se petrecea la fel, cum se petrece la noi azi. Dar ce se învață în școala primului profesor? Să citească, să scrie și să socotească, ne spune Augustin, tot în confesiunile sale. Aceste cunoștințe, cele mai necesare din toate, sunt pretutindeni fondul instrucțiunii populare. Dar dacă ele sunt foarte folositoare, nu e mai puțin adevărat că sunt și foarte sărăcicioase, și se înțelege dela sine că profesorii, care predau acest învățământ, nu se bucurau de mare trecere și vază la Roma; ba putem spune chiar că ei se bucurau numai de o stimă mediocră. Nici nu li se permitea să-și ia numele de profesori și nu aveau dreptul la privilegiile, de care se bucurau profesorii de gramatică și de retorică. Cu toate acestea, imperatorul îi recomandă milei guvernatorilor de provincie; el ordonă magistraților săi ca să nu-i împovăreze cu dări, care trec măsura puterilor lor, căci este o datorie de umanitate: *ad praesidis religionem pertinet*. De obicei acești profesori sunt săraci și nu pot plăti impozitele. Își duceau existența cu multă greutate, mai ocupându-se și cu alte slujbe. Dar acești profesori obscuri și rău plătiți au adus, cu toate acestea, mari servicii țării lor. Autoritatea nu prea s'a ocupat așa mult cu instrucțiunea poporului; ea a avut multă grijă însă, de instrucțiunea claselor înalte. Din fericire, gustul de studiu s'a răspândit mai la toate clasele sociale dela Romani. Datorită acestui gust și fără intervenția administrațiunii, școlile s'au înmulțit într'un timp, relativ, scurt. În fiecare oraș,

În fiecare sat și chiar mai în fiecare cătun se află o școală. Într'un cuvânt, analfabeții erau foarte rari. Dovadă despre aceasta, stă faptul că în armată ordinul de zi se transmitea nu verbal, ci înscris pe tablite, care se treceau din mână, în mână, dela centurione, până la ultimii subofițeri, adică caporali ori sergenți. Răposatul Calenderu a scris o carte despre Erculanum și Pompei, și aci se vede reflecțiunea făcută asupra mulțimei de arișe, ce s'au găsit lipite pe străzi și deducțiunea că mai toată lumea știa să citească.

În ceea ce privește clădirile, despre care se face atâta șgomot și la noi azi, cele ale primului *magister*, ca și a-celea de gramatică și de retorică, erau instalate în câte un șopron acoperit și foarte puține erau la etaj. Fiind așezate la stradă, pentru ca să impiedice pe copii de a se uita la trecători, se puneă câte o pânză mare, care se agăță dela o parte până la cealaltă, ceea ce nu impiedică, însă, să se audă șgomotul și strigătul lui «una și cu una fac două; două și cu două fac patru,» care se cântău și se învățau în cor. Oribilul refren—odiosa cantio—zice Augustin, care păstrase o desgustătoare aducere aminte, din începutul studiilor sale. Aceste strigăte speriaseră și pe Marțial, fiindcă, printre motivele, pe care dânsul le număra și le dă ca cauze ce fac Roma a fi urâtă, este și acesta. «Este imposibil să trăiești aci, ne spune el, ziua din cauza șgomotului, pe care-l fac profesorii cu școlarii lor, și noaptea din cauza șgomotului pe care l fac brutarii.»

Mobilierul, în general, era foarte simplu și sărac. Câteva bănci pentru școlari și o catedră pentru profesor. Când se mai puteă adăoga și câteva figuri geometrice sau vre o hartă oarecare, era un lux. Acest fapt nu-l întâlnim decât în timpurile fericite ale lui Traian, Marcu Aureliu, ori Dioclețian. Profesorul se fălea, arătând pe hartă școlarilor întinderea imperiului și spunându-le că e aproape mai mare decât jumătate din întinderea întregii lumi. O

pictură făcută pe un zid, care a fost găsită la Pompei și care azi se găsește la muzeul din Neapole, ne prezintă o scenă din viața școlărilor romani, din primul secol. Aci ne aflăm în fața unei școli, așezată sub un portic, pe care-l susțin niște coloane elegante, împodobite cu ghirlande de flori. Școala este cu totul descoperită; se văd de asemenea în afară, la stradă, niște copii, care privesc ca să vadă ce se petrece aci. Trei școlari sunt așezați pe o bancă; ei au un păr lung și câte o tunică care le acopere tot corpul. Pe genuchi țin așa numitul *volumen* și au aerul de a citi cu multă atențiune. Pe dinaintea lor, un om se plimbă cu un aer foarte grav. Figura sa severă, având o mare barbă, iar mâinile le ține ascunse sub o mică manta. Fără îndoială că ăsta este profesorul. După înfățișarea lui, pare a fi acela de care ne vorbește Martial și care e spaima copiilor: *invisum pueris virginibusque caput*. La marginea cealaltă a tabloului, se află un copil, cărui i-se aplică lovituri de bici și de nuele. Nenorocitul este desbrăcat de toate hainele sale și lăsat numai cu o subțire încingătoare în jurul mijlocului. Unul din camarazii săi matvânjos l-a înhățat dela spate, unul îi ține amândouă mâinile și altul îl ține de picioare; pe când un altul ridică biciul și nuelile, ca să-l lovească. Biciul și nuelile erau foarte întrebuițate la Romani și acest obicei a durat de la Plaut, până către sfârșitul imperiului. M-am întins mai mult în aceste amănunțimi și voiu continua a le descri cât se poate mai desvoltat, fiindcă au o mare asemănare cu ceea ce s'a petrecut la noi și nu știu dacă prin sate nu se mai petrece și azi. Afară de aceasta, analizând instrucțiunea la Romani, pentru scopul studiului nostru, trebuie să trecem prin toate gradele ei de desvoltare. Dar în rezumat, aceasta este ce se poate ști de învățământul popular; este puțin lucru, după cum se vede. Cu totul altfel se petrec lucrurile cu învățământul la tinerii din societatea

înaltă. Și acesta nu numai că este mai ușor de cunoscut, dar găsim aici și un mare interes de a-l studia, fiindcă ne arată faptul cum Romanii au fost conduși să conceapă ideea unui învățământ public, dat în numele statului. Ei au fost cu totul depărtați de această idee, și n'au ajuns la dânsa decât încetul cu încetul, mai mult prin forța împrejurărilor, decât printr'un sistem cugetat și aranjat mai dinainte. Este foarte interesant de studiat și de văzut aceea ce i-a condus aici, precum și drumul pe care l au parcurs până să ajungă la realizarea acestei idei.

B. Mangăru

CARACTERUL SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL

Când studiem viața oamenilor mari, a oamenilor cari au avut o influență hotăritoare asupra destinelor omenirii, constatăm că secretul puterii lor stă într'o cugetare înaltă sau într'un sentiment adânc și puternic, care imprimă voinții o direcțiune constantă către un scop anumit. În aceasta stă puterea irezistibilă cu ajutorul căreia ei domină evenimentele și subjugă inimile. Privirile lor sunt îndreptate numai asupra unui punct, gândirea le e concentrată la o singură idee, puterile sunt puse în serviciul unei cauze unice. Tot ce nu e această țintă, această idee, această cauză, nu e decât cu totul secundar, nu-i poate distra decât pentru moment și ca să le îndoiască perseveranța și energia cu cari urmăresc idealul călăuzitor, steaua polară a vieții lor.

Apostolul Pavel este una dintre figurile distinse ale omenirii de pretutindeni și de totdeauna. El este unul din oamenii cei mai iluștri și mari cari au adus omenirii servicii neprețuite. Fără priceperea, fără munca, fără sfortă-

rile uriașe și fără harul pe care Dumnezeu i l-a împărțit tocmai pentru aceste calități și merite ale sale, creștinismul n'ar fi azi ceea ce este, progresele realizate de el în primele veacuri ale existenței sale ar fi fost cu mult mai mici, iar succesul diferitor erezii mult mai mare. Ca urmare imediată și binefacerile pe cari creștinismul le-a adus lumii ar fi fost cu mult mai reduse și mai neînsemnate.

Dacă aplicăm cele zise mai sus la viața sfântului apostol Pavel, vedem că toată gândirea, toată simțirea lui erau concentrate asupra unui singur obiect: Dumnezeu și lucrurile divine. Această idee a fost centrul de gravitație al întregii sale ființe, axa în jurul căreia s'a învârtit toată existența sa. E adevărat, că privită din punctul de vedere al desfășurării ei cronologice, viața lui se împarte în două părți cu totul diferite și chiar opuse una alteea. Privită însă mai de aproape, în adâncimea ființei ei, găsim că între ele a fost o legătură intimă, o afinitate perfectă, o identitate absolută, căci e ușor de recunoscut sectarul fanatic al tradițiilor rabinice în smeritul apostol al lui Iisus Christos și dacă gândirea și simțirea sa au fost întunecate într-o vreme de fanatism, el a ascultat și atunci ca și mai târziu, când propoveduia pe Christos, de glasul cugetului, al conștiinței lui, care n'avea alt ideal decât de a servi lui Dumnezeu. Zelul, dragostea fără margini către Dumnezeu, este sentimentul, iar ideea de a servi lui Dumnezeu, e cugetarea, care imprimă caracterul de unitate întregii sale ființe. Ele sunt firul conducător al vieții sale, trăsătura de unire care leagă cele două părți ale vieții lui, în aparență diferite, în realitate identice.

Spre a ne putea da bine seama de gradul în care și felul cum această idee și acest sentiment au determinat linia fixă de conduită a marelui apostol în timpul vieții lui, sau cu alte cuvinte, cum au format caracterul lui, e de neapărată trebuință să urmărim și trecem în revistă

toate fazele vieții sale, oprindu-ne mai mult asupra datelor principale.

Tinerețea sfântului Pavel.— Sfântul Pavel s'a născut în Tars, capitala Ciliciei. El făcea parte din tribul lui Beniamin și din secta fariseilor. Tatăl său avea— fie prin moștenire, fie pentru meritele sale personale—titlul și drepturile de cetățean roman. Numele de Saul, pe care Pavel îl primise la circumciziune, însemnează «cel dorit» și s'a presupus că i s'a dat acest nume pentru că mama sa l-ar fi născut târziu după căsătorie și că pentru dobândirea lui ea s'ar fi rugat mult și cu ardoare la Dumnezeu, ca altă dată Ana, mama proorocului Samuel și ca părinții sfântului Ioan Botezătorul. La întrebarea, pentru ce apostolul a avut două nume, s'a răspuns felurit. Unii au crezut că apostolul s'a conformat în aceasta obiceiului care impunea cetățenilor romani să poarte două nume. Alții au socotit că Pavel și-a schimbat numele odată cu intrarea în apostolat, pentru a arăta—potrivit unui obicei răspândit în Orient și generalizat de creștinism—că a început o viață cu totul nouă și diferită de cea de până aci. Alții, în sfârșit, văd în numele de Pavel o aluziune la convertirea lui Sergiu Paul (Acta XIII, 6 sqq.) ceea ce ar vrea să zică că apostolul și-a schimbat atunci numele în amintirea acestui eveniment însemnat și încurajator pentru misiunea sa de propoveditor al Evangheliei printre păgâni sau neamuri. E greu de precizat, care din aceste trei răspunsuri e cel adevărat.

Tarsul era un oraș grecesc în cea mai înaltă accepțiune a acestui cuvânt și însemnat centru de cultură. Școala superioară de aci— un fel de academie sau universitate— se bucură de o frumoasă reputațiune și era pusă alături de cea din Atena și Alexandria, iar într-o vreme se socotea chiar superioară aceloră. Moravurile însă erau foarte stricate în Tars, căci Filostrat

(autorul biografiei lui Apoloniu din Tiana) istorisește că eroul său fu atât de rău impresionat de depravarea din acest oraș, încât nu voi să rămână în el mai mult timp, ci plecă numaidecât. Imoralitatea eră așa de mare, că nimeni nu se rușină de a săvârși la lumina zilei, în fața lumii, cele mai scârboase fapte. Repulsiunea firească către această depravare explică în parte zelul nelimitat al lui Pavel pentru religiunea părinților săi.— Desigur că nașterii și instrucțiunii primite în Tars datorește Pavel cunoștințele sale profunde în materie de limbă și literatură greacă. E de netăgăduit că limba sa e presărată de ebraisme și că la fiecare pas se cunoaște că autorul e iudeu, dar se vede totuș că apostolul e stăpân deplin pe etimologie, pe sintaxă pe materialul lexical, pe întrebuințarea juicioasă a particulelor și sinonimelor etc.

În tot cazul nu trebuie să dăm prea mare importanță faptului că Pavel s'a născut în Tars și să ne închipuim că el ar fi primit în tinerețe o complectă educațiune grecească. Cele câteva citațiuni din autori greci făcute de el nu dovedesc nimic în acest sens. (Aceste citațiuni sunt: din Aratus sau din Cleantes în Acta XVII, 18; un vers dintr'o comedie a lui Menandru, ajuns proverb, în I Corinteni XV, 33; o idee generală de filosofia greacă I Corinteni I, 17 sqq; din Epimenide în Titu I, 12)— S'a accentuat asemeni marea asemănare dintre stilul lui Pavel și al lui Tucicide, dar aceasta nu probează decât asemănarea naturală a geniilor lor. Limba arameică a fost limba maternă a lui Pavel, aceea pe care el o întrebuință de preferință. De aceea poate obicinuiă el ca să dicteze altora epistolele sale, iar nu să le scrie cu mână proprie, pentrucă nu stăpăniă greceasca așa de bine ca arameica. Ceeace e cu totul sigur e că Pavel primi o creștere curat ebraică. De timpuriu, pe când eră încă băețandru, fu trimis la Ierusalim, unde aveă o soră măritată (Acta XXIII,

16). Tatăl său observase capacitatea lui încă de copil și făcî toate sforțările posibile, ca să-i dea o creștere îngrijită.

Numeroase pasagii ne dovedesc că Pavel nu era deosebit de bine conformat din punct de vedere fizic. Corinteni ziceau că epistolele lui sunt pline de seriozitate și de putere, dar că văzut în persoană e slab, iar cuvântul lui fără efect.— În Listra fu luat, în prima lui călătorie misionară, drept infirmul zeu Mercur, pe când Barnaba, care-l însoția, fu luat drept fălosul Jupiter (Acta XIV, 12). În epistolele sale se găsesc apoi aluziuni la o boală de care el suferia. Astfel în epistola către Galateni (VI, 17) citim: «Deacum nimeni să nu mă mai amărască, pentrucă eu port semnele lui Christos pe trupul meu;» iar în II Corinteni (XII, 7-9) citim: «Și pentru ca să nu mă mândresc de aceste descoperiri făcute mie, datu-mi-s'a un ghimpe în trup, îngerul Satanei, ca să mă palmuească și să nu mă mândresc. Pentru aceasta de trei ori am rugat pe Domnul să-l depărteze dela mine, dar el mi-a răspuns: Destul îți este harul meu, căci puterea mea e tare în cei slabi.» S'a susținut pe baza acestor pasagii că Pavel suferia de epilepsie. S'a zis că sistemul său nervos era complet ruinat și că din această cauză avea adesea extaze sau viziuni, cum le numește el. Ceeace ar proba aceasta ar fi tocmai succesiunea de idei din II Corinteni XII, versetele începătoare, unde apostolul vorbește de viziuni, după care, ridicându-se dela cauză la efect, vorbește despre ghimpele din trupul său, de îngerul Satanei. Dar oricine citește cu luare aminte pasagiul în chestiune, va recunoaște că înțelesul său e cu totul altul. Dacă aș vrea să mă fălesc—zice apostolul—mi-ar fi ușor: N'aș avea decât să povestesc viziunile mele și începe să povestească două, dar nu spre a se mândri, căci aceasta nu place Domnului. Lauda sa stă dimpotrivă în slăbiciunile sau neputin-

tele lui și în smerenie. În această ordine de idei descrie el răul de care suferă, ghimpele din trup, care-l face să fie continuu smerit și-i aduce aminte că harul ce Dumnezeu i-a dat îi e de ajuns. Adevăratul raport dintre viziunile lui Pavel și boala de care el suferă este dar un raport de opozițiune: cu viziunile se putea lăli, pe când boala îi era dată pentru a înăbuși mândria. Prin urmare boala misterioasă de care suferă apostolul nu poate fi cauza viziunilor sale, nici nu poate fi identificată cu epilepsia, pentru că un epileptic niciodată n'ar putea suporta ceea ce ne spune apostolul (II Corinteni XI, 23—29) că a îndurat el.

În Ierusalim; Pavel fu discipolul lui Gamaliel, cel mai cu vază rabin din timpul său. Nu trebuie confundat acest Gamaliel cu un altul de mai târziu. Bătrânul Gamaliel sau Gamaliel I, cum se mai numește, era nepotul ilustrului Hilel, adversarul lui Șamai, și a fost contemporan cu Mântuitorul. El era foarte versat în cunoașterea Legii și e și azi o autoritate pentru Iudei. Numele său e citat adesea în Mișna. Deși fariseu convins, se pare totuși că el nu împărtășea cu compatrioții săi disprețul pentru cultura greacă, ci o recomandă concetățenilor lui. Faptele Apostolilor (V, 34—39) ne relatează că Gamaliel a luat apărarea apostolilor în Sinedriu, pronunțând memorabilele cuvinte: «Lasăți pe acești oameni, căci dacă ceea ce învață și fac ei, e lucru omenesc, va trece ca toate e omenesc, iar dacă e dela Dumnezeu, nu-i veți putea împiedica. Nu vă expuneți să luptați împotriva lui Dumnezeu.» Atitudinea aceasta binevoitoare pentru sfinții apostoli, ne înfățișează pe Gamaliel ca un spirit împăciuitor. Se știe însă în același timp că el se bucură de stima tuturor conaționalilor și coreligionarilor săi, ceea ce implică în sine presupunerea că trebuie să fi fost un strict observator al Legii și al tuturor prescripțiilor tradiției

și atunci se naște întrebarea: Dacă a fost fariseu riguros, cum a putut apăra pe apostoli? Iar dacă a fost așa de îngăduitor și moderat, cum reiese din atitudinea ce a avut față de apostoli, cum a putut forma un ucenic atât de fanatic ca Pavel? Pentru a răspunde la această întrebare, mulți au tăgăduit veracitatea celor povestite de Faptele Apostolilor și n'au văzut în persoana lui Gamaliel decât pe fariseul habotnic, intransigent și fanatic, ceea ce nu corespunde cu datele tradițiunii despre el. Adevărul e că ura fariseilor împotriva Mântuitorului se mai temperase după moartea și învierea sa. Iisus se pusese mai presus de Lege, deaceia fariseii nu-l puteau suferi și ceruseră moartea lui, cu care credeau că s'a sfârșit totul. Când Mântuitorul nu mai fu cu trupul în mijlocul apostolilor săi, aceștia continuară opera sa, îi răspândiră învățătura, propoveduiră că el a fost Mesia și că a înviat din morți, dar totodată se țineau strâns și de observarea Legii. Din această din urmă cauză ei fură priviți deocamdată numai ca sectanți iudaici, ca niște provinciali incuți, cari își aveau ideile lor aparte despre Mesia, dar cari observau Legea. Fariseii nu mai aveau dar niciun motiv pentru care să-i persecute. Dujmanii lor erau acum saduceii, pentru că aceștia nu credeau în învierea morților, iar apostolii predicau urbi et orbi că Iisus a înviat și că așijderea vor învia și toți oamenii. Nimic mai natural și mai ușor de înțeles dar decât atitudinea lui Gamaliel față de sfinții apostoli. Apărând pe apostoli, el apăra indirect învățătura sectei sale cu privire la învierea morților și loviă cu multă abilitate și finețe în saducei. Cât privește răspunsul la a doua întrebare, e știut că nici însușirile părinților nu se transmit întotdeauna asupra copiilor, cu atât mai puțin ale învățătorului asupra elevilor. Se poate apoi ca tocmai moderațiunea lui Gamaliel să fi exaltat în ucenicul său, Pavel, fanatismul, spre care era înclinat desigur din fire, din ca-

uza profundeii religiosității de care eră pătrunsă întreaga sa ființă.

Tânărul Saul frecventă fără îndoială mai mulți ani școala lui Gamaliel din Ierusalim. El învătă cu temeinu totce se cereă dela un rabin. Se zice că Gamaliel aveă o mie de elevi, din cari 500 studiau Legea, iar ceilalți 500 filosofia și literatura greacă. Dacă e o umbră de adevăr în această tradițiune, atunci Pavel a putut să-și complecteze cunoștințele sale de grecește cu Gamaliel. Asupra acestei perioade din viața apostolului n'avem decât prea puține date împrăștiate prin Faptele Apostolilor și prin epistolele sale. Astfel în Faptele Apostolilor (XXVI, 4 sqq.) citim: «Viața mea din cel dintâi timp al tinereții mele e cunoscută de toți Iudeii, pentrucă am petrecut-o în Ierusalim, în mijlocul celor de un neam ca mine. Ei știu de mult, dacă vor s'o spună, că eu am fost fariseu, iar fariseii sunt secta cea mai rigidă a religiunii noastre.» În Galateni (I, 14) găsim încă câteva detalii: «Eu eram mai înaintat în iudaism de cât mulți din cei de o vârstă și de un neam cu mine, fiind însuflețit de un zel fără margini pentru tradițiunile părinților mei». Deci dar Pavel studiă pe lângă Lege și tradițiunea, care eră cu mult mai complicată și făcî progrese însemnate pe amândouă terenele. Inzestrat cu un spirit vast și pătrunzător, el trebuie să se fi jucat cu toate greutățile ce prezentă acest studiu. La aceasta ne îndreptățește felul cum a știut el să răstoarne mai târziu edificiul pe care însuș și-l construise. Afară de aceasta, epistolele sale ne dovedesc că el nu s'a mărginit numai la studiul teoretic al Legii, ci a căutat să pună în practică ceea ce învățat. Viața dusă de el în acest timp nu e a unui tânăr ușuratic, ci e morală în adevăratul înțeles al cuvântului, cum o mărturisește însuș în epistola către Romani (VII, 7), unde declară că nu se știe vinovat de alte păcate decât împotriva poruncii a zecea din decalog, care

e cea mai grea de îndeplinit din toată Legea, pentru că nu se raportă numai la acte exterioare, ci și la sentimentele lăuntrice, intime ale ființei noastre.

Instrucțiunea îngrijită pe care o primii Pavel se vede la fiecare pas în epistolele sale. El mănuște textele din Vechiul Testament cu o abilitate uimitoare și le ia când după originalul ebraic, când după Septuagiinta, când după o altă traducere intermediară. În dialectica sa găsim asemeni urmele acestei înalte culturi rabinice. Argumentele se înlanțuiesc cu o nespusă măiestrie. Epistola către Romani d. p. e un frumos exemplu de cugetare logică. Câteodată se pare că stilul său e incoherent, că lipsește tranziția dela o cugetare la alta, că șirul ideilor e greu de urmărit etc., dar dacă privim lucrurile mai de aproape, mai cu luare aminte, descoperim o perfectă legătură logică între toate părțile epistolelor sale și în fiecare propozițiune în parte.

Cu toatecă cunoștea atât de bine teologia rabinică, aceasta nu l putea totuș mulțami pentru totdeauna. Spiritul său, deși dispus spre speculațiune, avea totuș un caracter eminentemente practic și conștiința îi impunea în mod imperativ să realizeze în viața sa morală principiile pe care le credea adevărate. El eră făcut dintr'o bucată. Intre capul și inima lui, între faptele și convingerile sale nu eră soluțiune de continuitate. Cele mai aspre prescripțiuni ale Legii și mai minuțioase practici tradiționale i-se păreau lucruri cu totul obișnuite și ușor de îndeplinit. Legea i-a părut întotdeauna «sfântă, dreaptă și bună» (Romani VII, 12), pentru că răspundeă instinctelor nobile ale firii sale, acelei dorinți de perfecțiune pe care o simte fiecare om și care se manifestă în el cu o putere irezistibilă. În Lege el însă nu vedeă exprimată voința Dumnezeului dragostei, ci numai porunca rece a Dumnezeului descoperit în tunete, fulgere și trăsnete pe muntele Sinai. Ascultarea ce-i cereă

Legea, eră ascultarea sclavului. Pentru a ridica și purta greaua sarcină morală pe care propria sa conștiință i-o puneă pe umeri, Pavel, ucenicul rabinic, n'avea alte puteri decât pe ale sale personale, plus încrederea în sine ca tânăr și slabul ajutor ce-i da înțelepciunea adesea copilărească a sectei fariseice. Se știe că fariseismul credea că poate forma sentimentul și întări voința prin mijloace externe, prin practici de tot felul, iar nu punând înainte mobile morale. Deaceea pietatea legală eră lipsită de viață, de suflet, eră ca un arbore a cărui inimă e mâncată de cari. Pavel cerea cutotul altceva dela Lege. Deși imbibat de prejudecățile sectei sale, el nu uitase cece zisese psalmistul și repetaseră profeții, că Dumnezeu—care vede inimile și rărunchii—vreă mai presus de toate dela om curăția inimii, perfecțiunea morală. Observarea practicilor impuse de Lege nu putea însă conduce la această țintă, nu putea potoli instinctele rebele și violente ale unui temperament ca al lui Pavel. Slăbiciunea Legii deschise mișcarea a lui Pavel calea către cunoașterea mizeriei morale în care înnoată omul, a opoziției ce există între inclinările inimii omenești și voința lui Dumnezeu, între Legea spiritului și legea cărnii și l făcu să simtă, la început destul de vag, necesitatea ca o putere superioară să vină în ajutorul slăbiciunii noastre și să ne ridice la înălțimea datoriei.

În această epocă Pavel abia putea întrevădea puțința unei altfel de stări morale decât aceea în care se găsea el. O viață nouă a putut el dori, dar la realizarea ei nu se gândea și dacă țineva i-ar fi vorbit că o altă religie decât a sa o oferia, el ar fi socotit aceasta ca un blestem și profanare a religiei strămoșești. Aceasta o dovedi el în chip nelindoios prin purtarea sa față de creștini. Fariseu convins, el vedeă cu indignare și revoltă progresele acestei noi secte, care se ridica împotriva doctrinelor și insti-

tuțiunilor pe cari el le credea veșnice și le amenință existența. Pe atunci—în floarea tinereții, lipsit de experiență și cu inima plină de sentimentul de respect pentru religiunea strămoșească—el nu putea fi îngăduitor și orice menajare a credinței altora îi părea, fără indoială, o mare slăbiciune. Gamaliel se putea opri la măsuri de precauțiune, putea să temporizeze și să aștepte să vadă ce vor aduce împrejurările, dar un ucenic cu un caracter atât de viguros ca al lui Pavel, nu-și însușește din spiritul magistrului său decât ceace se potrivește cu inclinările sale. Nimic mai firesc dar decât că el fu un persecutor fără milă. Se știe care a fost purtarea sa. Mai întâi luă parte la omorirea cu pietre a arhidiaconului Ștefan. La picioarele lui își depuseră vestmintele cei cari uciseră cu pietre pe primul martir creștin, a cărui operă avea s'o continue tocmai el, Pavel. Intr'adevăr, arhidiaconul Ștefan fu cel dintâi care înțelese și începă să predice în public că creștinismul nu este o continuare a iudaismului, ci adversarul lui. În memorabilul său discurs de apărare în fața sinedrului, (Acta VII), Ștefan face o paralelă între binefacerile pe cari Dumnezeu le a revărsat asupra poporului iudeu și între ingraturitudinile cu cari el a răspuns Celui Atotputernic. În fața acestor ingraturitudini, Iudeii nu mai au dreptul să creadă că Dumnezeu are o legătură specială cu ei. Ideea centrală a acestui discurs e că adevărata religione nu constă în formele exterioare ale cultului efectuat într'un sanctuar. Dacă Iudeii vor stărui și mai departe în ingraturitudinea lor, Dumnezeu își va retrage mâna de deasupra poporului ales. N'a avut timpul sfântul arhidiacon să-și sfârșească discursul și să demonstreze că ingraturitudinea lui Israel față de Dumnezeu a fost așa de mare că cupa s'a umplut, pentrucă adversarii săi s'au năpustit asupra lui, l-au luat cu forța din fața judecătorilor și l-au scos

afară din oraș, unde l-au ucis ca pe un criminal¹⁾. La prima vedere pare neînțeleasă furtuna de indignare pe care o provoacă în rândurile Iudeilor activitatea lui Ștefan, dar dacă privim mai de aproape, se recunosc numai decât motivele acestor violente protestări. Fariseii credeau că au pus capăt dintr'o sigură lovitură antinomisnului care și făcuse aparițiunea cu Mântuitorul și acum iată-l reînviat din propria sa cenușă. Un om elocvent, plin de credință și făcător de minuni (Acta VI, 8) profesează aceleași principii și mănueste cu siguranță deplină această armă care amenință să nimicească iudaismul. Se înțelege dar furia Iudeilor în genere și mai ales a fariseilor. Ea e așa de mare că nu se oprește la Ștefan, ci se întinde la întreaga comunitate creștinilor din Ierusalim. Persecuțiunea violentă îndreptată cu acest prilej în contra bisericii face ca creștinii să se împrăștie prin toată Iudeea și Samaria. Dacă Iudeii și chiar fariseii habotnici fură mulțumiți de rezultatul persecuțiunii deslănțuite în contra creștinilor, eră însă printre ei cineva pe care creștinii alungați nu-l lăsau să doarmă. Acesta eră Pavel. El continuă persecuțiunea cu multă furie. Iată cum descrie el însuș isprăvile sale din acest timp. «Credeam că nu e nimic ce nu trebuie să fac împotriva numelui lui Iisus. În Ierusalim am aruncat în închisoare pe mulți dintre sfinți, având imputernicire pentru aceasta dela preoți, iar când li omorau, eu îmi dam părerea «pentru». Și prin toate sinagogle li prindeam și-i sileam să blesteme. Fiind cutotul pornit împotriva lor, i-am persecutat până și în cetăți streine», (Acta XXVI, 9—11). Fariseu sincer, el lucra conform principiilor sectei sale. Fanatismul său, cruzimile sale erau înaintea ochilor

¹⁾ Asemănarea dintre discursul sfântului Ștefan și cuvântarea ținută de Pavel în Antiohia Pisidiei (Acta XIII, 16—41) a făcut pe mulți să creadă că convertirea lui Pavel s'ar datori arhidiaconului Ștefan. S'a petrecut însă tocmai contrariul. Discursul arhidiaconului Ștefan a atârnat și mai mult pe Pavel împotriva creștinilor.

lui acte de zel legitim și sfânt. Lovind în alții, el credea că-și apăra Legea, care atunci eră pentru el bunul suprem, descoperirea lui Dumnezeu. Numai împlinind Legea putea el nădăjdui îndreptare înaintea lui Dumnezeu și deci mântuire. Pe de altă parte însă aceeaș dorință aprinsă de a împlini Legea îl conduse la trista constatare a existenței păcatului în el (Romani VII, 8) și a imposibilității de a face binele pe care-l voia și a evita răul pe care nu l voia (Rom. VII, 18—19). Blandețea, dragostea, devotamentul ce a văzut domnind între creștinii pe cari-i persecută și miraculoasele progrese ale religiei lor, pe care el voia s'o distrugă din rădăcini, ar fi făcut pe un altul să se întrebe, dacă ceeace făcea el eră bine, dacă cauza pentru care luptă eră dreaptă, dacă nu cumvă ducea războiul împotriva lui Dumnezeu. Dar o conștiința orbită schimbă în întunec razele de lumină ce cad asupra-i și Pavel ar fi socotit în acest timp o astfel de indoială ivită în sufletul său ca o sugestiune a duhului celui rău.

În această tristă stare sufletească se află Pavel, când Dumnezeu se îndură de el ca să l cheme din întuneric la lumină, dela frământare și zbucium sufletesc la pace și liniște. «Dumnezeu—zice sfântul Ioan Gurădeaur— a procedat cu el ca un medic abil, care ține să arate puterea științei sale tocmai în momentul când pacientul său a pierdut orice nădejde de vindecare». Starea gravă în care se află el făcea cu neputință o convertire pe cale normală. Trebuia o intervenire directă a lui Dumnezeu, o minune, pentru ca Pavel să treacă dela ura furioasă împotriva lui Christos la credința în el, dela intoleranță și fanaticism la milă și dragoste. Această minune s'a efectuat în drumul către Damasc, în momentul când Pavel, armat cu scrisori de imputernicire dela Sinedriu, mergea spre această cetate, ca să repete și acolo scene de cruzime încontra creștinilor la fel cu cele din Ierusalim și Iudeea.

În lumină orbitoare se arată celui orbit de patimă dumnezeescul Mântuitor și-i cere socoteală, pentru că-L persecută. Fanaticul Saul nu găsește cuvinte de îndreptare, ci numai întreabă uimit: «Cine ești tu, Doamne?» Răspunsul fu: «Eu sunt Iisus pe care tu îl persecuți» după care urmară cuvinte de încurajare și de promisiune: «Ridică-te și stai pe picioarele tale, căci pentru aceasta m'am arătat ție, ca să te fac servitor și martor al celor ce ai văzut și ce-ți voiu mai arăta încă. Liberă-te-voiu de poporul și de păgânii între cari te trimit acum, pentru a le deschide ochii și a-i face să treacă dela întuneric la lumină și de sub puterea lui satan la Dumnezeu și să primească prin credința în mine iertarea păcatelor și să se facă părtași de moștenirea sfinților» (Acta XXVI, 15-18). În urma acestei scurte întâmplări minunate, Pavel nu mai are curajul să continue persecuțiunea, căci știe că aceasta însemnează a lovi cu piciorul gol în ghimpi. În sufletul său nu se mai dă nici o luptă, el nu mai ezită nici măcar o clipă ca să treacă de partea aceluia pe care-L persecută, să-i se predea fără nici o condițiune. Într-o clipă, dintr-o lovitură, Pavel se schimbă din dușman de moarte în servitorul cel mai devotat al lui Iisus Christos. Adânc mișcat, uluit, stăpânit de temere și de bucurie, Pavel petrecu trei zile în friguri spirituale, până ce sosirea providențială a unui discipol al lui Christos puse capăt crizei. Anania îl boteză și-i comunică iertarea păcatelor și înnoirea marilor promisiuni ce primise dela însuș Mântuitorul.

Mulți au vrut și ar voi să poată pătrunde în inima lui Pavel și să privească mai de aproape minunata schimbare ce s'a petrecut în ea, dar pe lângă că aceasta s'a operat în mare parte în dosul perdelei care acopere tainele dumnezeiești și le ferește de vederea muritorilor, apostolul și autorul Faptelor Apostolilor nu ne dau a-

proape niciun amănunt despre această mare minune. Desigur că indoiăla începuse să incolțească în sufletul său. Viața sfântă a creștinilor, dragostea lor fără margini, devotamentul lor care nu ținea seamă de torturi, trebuie să-i fi venit în minte când era în drum spre Damasc. Poate că s'a întrebat cu durere: cum a putut fi atât de orbit ca să nu vadă, atât de barbar ca să nu fie atins de suferințele lor? Cum s'a putut face el călăul unor oameni, de cari pământul nu e demn și cari muriau rugându-se pentru el? Contrastul între viața lor și a sa trebuie să-l fi făcut să se cutremure și să-și întoarcă cu oroare privirile dela conștiința sa deșteaptă asupra condiției sale. Viața sa interioară îi oferiă un spectacol nu mai puțin umilitor. Îl și-aduceă aminte de luptele sale infructuoase cu sine însuș, de patimile crescânde, de păcatul care dobândiă în el noi forțe în ciuda tuturor efortărilor sale. Comparând viața sa plină de sacrificii zadarnice cu devotamentul de bunăvoie al creștinilor, pietatea sa legală, strâns legată de constrângeri și abnegațiunii de tot felul, cu pietatea lor liberă, nu era poate departe de concluzia că acești oameni, pe cari el îi socotiă dușmanii adevăratului Dumnezeu, puteau să fie adevărații săi adoratori, că religinea lor putea fi adevărata religiune, iar a sa greșită, că viața lor era adevărată viață, iar a sa moarte. Când fructul era copt, când bolnavul—cum zice mai sus sfântul Ioan Gurădeaur—nu mai avea nicio nădejde de vindecare, atunci intervine grădinarul priceput și culege fructul, doctorul abil și vindecă rana, intervine în chip surnatural Dumnezeu-omul și face din Pavel persecutorul, apostolul prin eselență al neamurilor. În haosul inimii lui pătrund razele luminii dumnezești și haosul se împrăștie, furtuna se potolește. Precum un nenorocit care luptă mult timp prin întuneric împotriva unui dușman pe care-l crede vrednic de toată ura sa, dar în care la ivirea luminii recu-

noaște pe cel mai bun prieten și binefăcător al său — cade nebun de bucurie și de durere pe pieptul amical pe care voiă să-l străpungă, totastfel Pavel se trezește din visul său urât în sânul celui persecutat de el, în care recunoaște nu numai pe cel mai mare binevoitor al său, ci pe însuș Dumnezeu și Mântuitorul său. În acesta găsește el totce sufletul său, avid de perfecțiune, puteă să-și închipue și să dorească. Iisus este «Fiul lui Dumnezeu, Acel în care se află plenitudinea Dumnezeirii, Mesia cel prezis de prooroci, așteptarea lui Israel, Mântuitorul neamului omenesc, aducătorul Legii spirituale, generosul său binefăcător, ființa cea mai demnă de iubit și care inspiră dragoste nemărginită, etc.»

Înima lui Pavel nu mai e chinuită de acum de temeri, de îndoieli, de scrupule, în ea și-a făcut intrare triumfală mulțămirea deplină și dragostea. Dragostea de Dumnezeu prin Iisus Christos, acesta e sentimentul care domină de acum înainte toată ființa lui Pavel, principiul din care izvorăsc mobilele întregii sale activități, centrul în care se unesc toate celelalte afecțiuni ale sale. Ea este cheia înțelgerii vieții și activității lui Pavel. Dumnezeu s'a îndurat de el și l-a scos din întuneric la lumină, l-a adus dela rătăcire pe calea adevărului, pentru că a fost un caracter, pentru că a luptat cu convingere, cu patimă chiar, pentru ceace credeă că e drept, adevărat, sfânt, pentru Legea părintească.

I. Mihălcescu.

VECHILE NOASTRE BISERICI.

I.

În mai multe rânduri am spus în coloanele acestei reviste, că din tot trecutul nostru nu ne-au rămas ca martore ale culturii religioase naționale decât bisericile. Am avut o artă bisericească reprezentată prin arhitectură, sculptură și pictură. Am avut odoare sfinte neprețuite. Nu cred să se găsiască altă țară ortodoxă, afară de Rusia, unde să se fi jertfit pentru biserică atâta ca la noi. Țara întreagă e preștată în lung și în lat cu mănăstiri, schituri, biserici, unele mai frumoase ca altele. Biserica eră totul și pentru ea nici o jertfă nu eră prea mare.

*

Au venit vremurile nouă. S'a făcut secularizarea și în vrăjmășia îndreptățită contra călugărilor greci, cari compromiseseră totul, s'au dat uitării monumente sfinte, de veche durată și de artă bogată. Au venit și nevoile mari ale țării, cari au împiedecat să se întrețină asemenea monumente, după cum se cădeă. Multe biserici s'au dărăpănat cu desăvârșire; altele s'au distrus.

S'a început restaurarea unora. S'au cheltuit și se cheltuesc sume însemnate. Frumos s'a restaurat Curtea de

Argeş, Biserica Trei-Ierarhi și sf. Nicolae din Iași. Se vor termina și sf. Dumitru din Craiova și Mitropolia din Târgoviște. Cu toate acestea mulți cunoscători afirmă, că Mitropolia din Târgoviște nu va fi aceea care a fost. Va fi o biserică solidă, dar nu va fi așa frumoasă cum a fost aceea, care s'a dărâmat. Acelaș lucru se spune despre sf. Dumitru din Craiova și despre Cetățuia din Iași.

Comisiunea monumentelor istorice de pe lângă Cassa Bisericii caută în limita restrânselor mijloace de care dispune se restaureze cu toată îngrijirea. S'a hotărât să se păstreze bisericile așa cum au fost. Câteva exemple. Așa s'a restaurat biserica domnească din Curtea de Argeş. S'a păstrat întocmai caracterul pe care l-a avut. Tot așa s'a restaurat biserica sf. Gheorghe din Botoșani, biserica domnească din Târgoviște, biseriçuța lui Bucur din București și altele. Și așa se va urmări de acum înainte.

*

S'a distrus forma la sute de biserici. S'au construit altele de formă urtă. Cei bătrâni și-aduc aminte despre frumoasa biserică Cantacuzenească din dealul Cișmigiuului (Măgureanu). I s'a distrus forma și astăzi o avem într'o formă modernă urtă. Răposatul Sp. Haret hotărâse o sumă de 60.000 lei spre a o reconstitui după acvarela, ce ne-a rămas dela Sathmary. Vremurile s'au schimbat și suma s'a întrebuințat în altă parte.

*

È o tendință frumoasă în țară de a se construi biserici nouă. În momentul acesta avem în întreaga țară peste 500 biserici în construcțiune. Cheltuesc oamenii adesea peste puterile lor numai să aibă biserici nouă. Pe cele vechi unii le dărâma, iar pe altele le refac. Cassa Bisericii și comisiunea monumentelor istorice au căutat să împiedice modernizarea vechilor biserici. În cele din urmă după pro-

punerea d-lui profesor N. Iorga, membru al comisiunii, s'a hotărât ca toate bisericile dinainte de 1834, să fie declarate în principiu monumente publice, ca, cu chipul acestora nimeni să numai dărâme sau să repare o biserică, fără o prealabilă cercetare.

Iată expunerea de motive a d-lui Duca, ministrul Cultelor și al Instrucțiunii și decretul Regal în această privință:

Sire,

Potrivit avizului Comisiunii Monumentelor Istorice consemnat în procesele verbale ale ședințelor dela 19 Februarie și 18 Aprilie a. c., prin care avându se în vedere lacunele actualului inventar al monumentelor și faptul că împrejurările nu îngăduesc încă o cercetare generală și temeinică a vechilor biserici și mănăstiri ale țării în scopul revizuirii și complectării acestui inventar se opinează ca toate clădirile bisericesti anterioare anului 1834 să fie, în principiu, declarate monumente istorice, spre a se evita astfel dărâmarea și prefacerea celor ce ar trebui clasate, — am onoare a rugă respectos pe Majestatea Voastră să binevoiască a semnă alăturatul Decret Regal prin care, conform art. 2 și 3 din legea pentru conservarea monumentelor istorice, toate bisericile și mănăstirile țării anterioare anului 1834 se declară, în principiu monumente istorice, punându-se până la revizuirea și complectarea inventarului general al monumentelor, sub ocrotirea legii respective.

FERDINAND I

Prin grația lui Dumnezeu și voința Națională

REGE AL ROMÂNIEI

La toți de față și viitori sănătate.

Asupra raportului Ministrului Nostru Secretar de Stat la departamentul Cultelor și Instrucțiunii cu No.

Vazând avizul Comisiunii monumentelor istorice dela
19 Februarie și 18 Aprilie a. c.;

Potrivit art. 2 și 3 din legea pentru conservarea și restaurarea monumentelor istorice.

Am decretat și decretăm:

Art. I. Toate mănăstirile și bisericile țării anterioare anului 1834 se declară în principiu, până la revizuirea și completarea inventarului general al monumentelor, ca monumente istorice, punându-se sub ocrotirea legii pentru conservarea monumentelor, spre a nu fi dărâmate, refăcute sau reparate fără avizul prealabil al Comisiunii respective.

Art. II. Ministrul Nostru Secretar de Stat la Departamentul Cultelor și Instrucțiunii este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a dispozițiilor prezentului Decret.

Dat în București la 2 Iulie 1915.

FERDINAND

Ministrul
Cultelor și Instrucțiunii

I. G. DUCA

No. 1719.

*

Credeam că odată această măsură luată, nu se vor mai petrece lucrurile ca altă dată. Preoții, ori cât de bătrâni ar fi unii din ei, când vor să restaureze o biserică sau s'o repare, vor arăta Casei Bisericii, că biserica lor e veche dela cutare dată, pentru că aproape toate au pisanii. Din nenorocire lucrurile nu se petrec astfel. Întâlnim o totală lipsă de suflet față de bisericile vechi și frumoase.

Iată un caz.

Părintele diacon N. Popescu, îmi trimite o scrisoare, prin care îmi atrage luarea aminte asupra bisericilor din comuna Brezoaile, județul Dâmbovița, cărora li se distruge stilul prin reparație. Imediat am trimis în localitate pe d-nul Traianescu, arhitectul Comisiunii Monumentelor Istorică și a constatat, că cele relatate erau în totul adevărate. Public aici raportul d-lui Traianescu, adresat Casei Bisericii.

«Conform delegației ce ați binevoit a mi da, am onoare a vă face cunoscut că m'am transportat în ziua de 19 Aug. în comuna Brezoile din județul Dâmbovița unde am constatat următoarele, cu privire la reparația ce se face la biserica Adormirea Maicei Domnului din cătunul Cruceru de pe soseaua din spre satul Bulgaru.

Atât sub raport istoric, cât și artistic, această biserică merită toată luarea aminte, căci, după cum se vede din inscripția săpată în rama de piatră de deasupra ușii datează dela 1769 și este lucrată după bunele tradițiuni bizantine la noi, având pridvor cu slâlpi de piatră sculptați, rame de piatră sculptate în jurul ferestrelor, ferestre-ventilații din piatră sculptate, iar în interior zugrăveala fresco, iarăși după bunele tradiții bizantine.

Iată inscripția acestei biserici:

«În numele Tatălui și al Fiului și al Sf. Duh, ziditu-s'au această sfântă și Dumnezească biserică, întru cinstea și adormirea Prea Sfintei de Dumnezeu Născătoare și s'au zidit din temelie ei, după cum se vede cu toata cheltuiala d-lui Gheorghe Sereli biv vel Stolnic, întru pomenirea d-lui și d-nei Smaranda Stolniceasa Jupâneasa d-lui și a copiilor lor și s'a început în zilele lui Const. Nicolae V. V. Mavrocordat, și s'a isprăvit în zilele lui Scarlat V. V. dat gătirea acestei bis. s'a făcut de către răposata soție a d-lui Ilinca Băjeasca care întâmplându-se de s'a săvârșit, n'au apucat să trăiască la sfârșitul bisericii, sfârșindu se la anul 7277 (1769)».

Lucrarea de reparații se face după un deviz aprobat de serviciul tehnic al Cassei Bisericii și cuprinde lucrări de natură a modifica starea actuală a bisericii. Astfel, în deviz e prevăzută dărâmarea zidului dela intrarea în biserică, ce cuprinde ușa cu rama de piatră sculptată și inscripția cum și întregul perete zugrăvit—mai cuprinde închiderea pridvorului într'un geamlăc așezat între frumoșii stâlpi de piatră, acestea în scopul de a mări biserica, deasemenea mai cuprinde desființarea ferestrelor-ventilații din piatră lucrate ajour și înlocuirea lor cu ferestre ordinare de lemn, cum și prenoirea zugrăvelei.

Când m'am prezentat la fața locului, ferestrele ajurate erau scoase dela locul lor și trântite în bucăți prin molozul

din jurul bisericii, iar zidul dela intrare străpuns la partea superioară spre a face loc celor 2 traverse de fier care să sprijine peretele de sus, după ce se va dărâma perețele dela intrare.

Evident—am oprit imediat lucrarea de transformare permițând numai reparația la soclu pe unde nu sunt zugrăveli, pardoseala de piatră din biserică de nivelat cu materialul vechiu, cum și trotuarul din jurul bisericii, lucrări ce nu aduc nici o transformare organică a bisericii.

Așâ dar, am oprit să se execute următoarele lucrări:

1. Inchiderea pridvorului cu geamlâc,
2. Dărâmarea zidului dela intrare
3. Terminarea pereților zugrăviți
4. Văruirea în interior și exterior
5. Zugrăvirea peste frescurile vechi
7. Ferestrele ajurate de sub strașină să se pue la loc așâ cum' au fost
8. Soclul dintre stâlpi ce desparte în interior biserică în 2 părți tradiționare, să se refacă la loc după cum a fost, adică lasând liberă trecerea numai pe sub arcada din mijloc.

De mirat este cum de s'a putut obține aprobarea unui asemenea deviz și cum preotul bisericii nu a atras atențiunea asupra valorii istorice și artistice ce pretinde acest monument istoric. Ar trebui anchetat cazul deaproape asupra cui cade răspunderea acestei profanări a unui monument de valoare și luate întinse măsuri ca acest caz să nu se mai repete la multele și vestitele biserici de prin satele noastre.

Cu ocazia vizitei acestei biserici, m'am informat că tot în comuna Brezoile de Dâmbovița se mai află în apropiere în comuna Brăiloiu o altă biserică veche ce este în reparație. Vizitându-o am constatat și aci aceeași tendință de prefacere a picturii, căci lucrările de reparațiuni la biserică erau deja făcute.

Am oprit și aci lucrarea, până la ancheta ce veți binevoi a ordonă căci și aci nu se ține seamă de valoarea vechilor frescuri.

Iată descripția bisericii.

«Această Sf. și Dumnezeiască biserică care se prăznu-

«este Sfântul părintele Nicolae făcătorul de minuni cu îndemnarea lui Dumnezeu și cu ajutorul Sf. Duh, este din temelie ei începută și zidită de răposatul Pătrașcu Brezoianu Vel Vornic V. V. când a fost cursul anilor 7223 (1715) și întâmplându-se de au rămas neisprăvit de spoit de zugrăvit iar cu ajutorul lui d-zeu Ștefan Brezoianu biv vel Vornic Za Târgoviște fiul Domnului Pătrașcu Brezoianu au zugrăvit, au pardosit precum se vede, pentru vecinică pomenire, în zilele prea Înaltului Domn Ioan Grigore V.V. 7257 (1749).

Până la ordonarea anchetei rog să binevoiți a ordona telegrafic încetarea lucrărilor de transformare la ambele biserici.

Arhitect, I. Traianescu

Adaog la cele spuse de d-nul Traianescu următoarele: S'a dat autorizația pentru reparația bisericii din Căruș, fără ca preotul să spună nici un cuvânt, dacă biserica e veche sau nu. Pentru zugrăvirea din nou sau mai bine zis pentru badjocura de pictură dela biserica din apropierea comunei Brăiloiu nu s'a cerut nici o autorizare. S'au oprit lucrările și se va vedea ce mai e de făcut.

Tot așa s'au petrecut lucrurile anul trecut cu biserica veche din comuna Scăioși-Fundeni, județul Prahova. Oamenii au cerut să întrebuințeze materialul dela vechea biserică, care e crăpată pentru facerea unei biserici nouă și au cerut și un ajutor. S'a început dărămarea turlei. D nul N. Iorga, care eră întrecere pe acolo, găsește, că nu e bine să se dărâme această biserică pentru că e interesantă și e dela 1750. Iată ce spune d-nul Iorga:

«Adaog la cele de mai sus, că biserica veche care trebuie, după socotința oamenilor, să fie dărămată pentru a se întrebuința materialul la noua construcție, e o interesantă clădire pusă în legătură cu Vodă Brâncoveanu și existența cum se vede din unile notițe de pe cărți e dela 1750, căreia i s'a adăogat un pridvor la 1771, făcându-se zugrăviala la 1779».

Cu toate acestea oamenii au dărămat turla!

*

Facem apel la toți preoții de orice vârstă să apere bisericile vechi. E o datorie sfântă pe care o avem pentru aceste monumente istorice și artistice. O țară, în care nu se cultivă cultul pentru relicviile trecutului nu se poate bucura de un frumos nume. Și apoi, e bine și drept, să badjocorim ce ne-au lăsat moșii și strămoșii noștri?...

P. G.

(Va urma).

Origina vieții monastice în muntele Atos.

Date sigure despre timpul când se începe viața monastică în muntele Atonului lipsesc. În schimb însă tradițiuni pioase, foarte vechi, îi urcă origina până la începutul Creștinismului.

În bibliotecile celor mai multe din mănăstirile sfântului munte se păstrează cronici manuscrise din veacul al XV și al XVI, cari copriind o veche tradițiune despre începutul Creștinismului și al vieții monastice în acest munte. În această tradițiune se arată că muntele Atos, chiar dela începutul Creștinismului, a fost consacrat adevăratei vieți creștine și monahismului. Și, în ea se arată cum, în decursul veacurilor, pioșii împărați au îngrijit ca să se întemeze și să se păstreze în acest munte adevăratul Creștinism, în toată a sa curățenie, prin ridicarea de biserici și mănăstiri mărețe, unde oameni cucernici și cuvioși să ducă aci o viață curată și sfântă plină de tot felul de virtuți creștinești. Tradițiunea aceasta se raportă în deosebi la cele dintâiu începuturi ale Creștinismului și ale vieții monastice în sfântul munte. Ea coprinde mai mult fapte cari au avut loc în decursul celor opt veacuri ale creștinăției.

* * *

Nu discutăm aci veracitatea absolută a acestei tradițiuni, nici vrednicia de credință a celor ce coprinde; ceea ce putem spune despre ea, în legătură cu istoricul primelor veacuri despre sfântul munte, este faptul că toți cei ce s'au ocupat cu istoricul acestui mare leagăn al vieței monastice, atât de însemnat pentru istoria Creștinismului și a Ortodoxiei în deosebi, n'au putut o trece cu vederea. Mulți dintre scriitori au voit s'o neglijeze cu desăvârșire. Alții au combătut-o, socotind-o ca lipsită cu desăvârșire de ori ce temeiu istoric. În schimb însă toți acești scriitori au fost nevoiți ca să umple golul celor opt prime veacuri, până la al noulea, când încep datele istorice sigure, despre mănăstirile și monahii sfântului munte, cu tot felul de supozițiuni și închipuiri, tot atât de lipsite de or și ce temeiu istoric.¹⁾ Ei desprețuesc astfel o tradițiune coprinsă în cronicile vechi, pentru a o înlocui cu supozițiuni fictive. Fapt curios este și acela că unii, pe deoparte resping această tradițiune, și pe de alta, face uz de ea. ²⁾

Pentru importanța ei și pentru venerațiunea pe care această veche tradițiune a avut-o totdeauna și o are din partea părinților athoniți, și pentru credința pioasă cu care ei au îmbrățișat-o și au cântat-o în toate timpurile, păstrând-o cu sfințenie până în ziua de astăzi, o comunicăm în rezumat cetitorilor «*Bisericii Ortodoxe Române*».

În ea se spune, că:

Cea întâi vieață creștiniască aci în sfântul munte a fost întemeiată de însăși Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu, care a venit aci cu Sfinți Apostoli. Atunci locuitorii muntelui s'au lepădat de credința lor păgânească și au sfărâmat toți idolii și capiștele păgânești. De atunci n'a mai fost

¹⁾ Comp. Cosma Vlahu diaconul aghiorit, Peninsula sf. munte Atos. Volo 1903 pag. 16.

²⁾ Comp. Cosma Vlahu diaconul aghiorit scrierea citată pag. 17.

păgâni pe aceste locuri; iar muntele s'a transformat în grădina Maicii Domnului, așa cum se numește și se socotește până în ziua de astăzi. Tradițiunea raportă apoi foarte multe minuni, prin care se dovedește purtarea de grijă, pe care Sfânta Fecioară o are pentru grădina sa. Pretutindeni și la tot pasul Sfânta Fecioară este cântată în tradițiune, ca îngerul păzitor al sfântului munte al Atonului și al cuvioșilor părinți ce viețuiesc în el. ¹⁾

* * *

După multe și amănunțite descrieri ale purtării de grijă a Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu pentru sfântul munte, și după arătarea multor minuni ce s'au făcut în decursul veacurilor, tradițiunea arată că Impăratul Constantin, înainte de a fonda Constantinopolul, a voit ca noua sa capitală a imperiului, pentru Orient, să o zidească pe istmul Acantin al acestei peninsule, acolo unde se unesc cele trei promontorii, din care, unul este al sfântului munte. Marele Constantin însă, a fost oprit, zice tradițiunea de sf. Marcu, episcopul din Aretuza, chiar în timpul când făcea măsurătoarea cetății. Tradițiunea adaugă și motivul: «Pentru ca Atonul să fie consacrat și destinat pururea Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, și să rămâie totdeauna grădina Sa». Impăratul a renunțat cu bucurie la planul său, și nu numai atât, dar tradițiunea arată că el a zidit trei biserici în această peninsulă întru cinstirea Prea Sfintei Fecioare. Una este aceea a Protatului din Careea; iar celelalte două s'au zidit: una, acolo unde Prea Sfânta Fecioară a pus piciorul când a venit în sfântul munte, și a doua, acolo unde a călcat, când a plecat dela

¹⁾Acest lucru sunt nevoiți să-l recunoască toți cei ce au scris despre sfântul munte și vieța monastică de aci. Toți arată minunile ce au avut loc în decursul veacurilor prin mijlocirea Sfintei Fecioare.

Aton. Aceste Biserici tradițiunea spune că au fost dărâmate de necredinciosul împărat Iulian Paravatul. ¹⁾

Că împăratul Constantin, înainte de a fondă capitala imperiului, în Bizanț, a voit a o zidi aiurea, este în afară de orice îndoială. Istoricul Sozomen ne spune că împăratul Constantin plănuia zidirea noii sale capitale pe ruinele vechii Troi. El construise chiar și porțile cetății, când noaptea arătându-i-se îngerul lui Dumnezeu, l'a îndemnat să caute un alt loc, îndreptându-l către Bizanțul Traciei, dincolo de Calcedonul Bitinienilor și așa a zidit cetatea sa acolo. ²⁾

Să fie oare vre-o apropiere sau confundare de localitate între relatarea istoricului Sozomen și aceea din vechea tradițiune Aghioritică?

Mai departe tradițiunea arată că împăratul Constantin cel Mare a făcut ceva mai mult pentru sf. Munte. El a poruncit ca toți locuitorii Țakoni, de acolo să fie goniți și duși în Peloponesul Greciei; iar Atonul, l-a dat întreg, *ca să fie și să viețuiască în el numai creștini și monahi.* Tradițiunea adaogă că Țakonii, nu erau creștini și supărau foarte mult pe creștini și pre monahi.

* * *

După timpurile Marelui Constantin, tradițiunea raportează că Constante, Fiul său, este cel întâiu împărat care a zidit monastirea numită Constamonitul, în muntele Atonului, pe locul unde se vede și astăzi.

* * *

Urmând mai departe, tradițiunea coprinsă în vechile cronici, ne spune că împăratul Teodosie cel Mare, pentru

¹⁾ Comp. Th. Fallmerayer Fragmenten aus dem Orient vol. II pag. 42 și urmat. K. Frearite Pandora vol. XV pag. 194 și Porfiriu Vespenski, cari discut pe larg această chestiune.

²⁾ Vezi Sozomen Istoria bis. II, 228. I. Scarlat. Constantinopolul vol. I pag. 52 și următoarele. K. Paparigopol ist. pop. Grecesc ed. II vol. II pag. 522 și 588 și urmat.

a eterniză minunea pe care a făcut-o Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu scăpând dela moarte sigură pe Fiul său Arcadie, din naufragiul ce suferise, a ridicat în veacul al IV o mare biserică pe locul unde fiul său a fost scăpat de înec și a înfrumusețat-o cu toată strălucirea. Cum Arcadie ar fi fost găsit în locul numit Vatoped, Biserica e ridicată de împăratul acolo, și mănăstirea se chiamă până în ziua de astăzi Vatoped.

Tradițiunea spune că vechea mănăstire a lui Teodosie a subsistat până la anul 862, când a fost dărâmată de barbari. Dar a fost rezidită la anul 972.

* * *

Tot cu privire la scăparea miraculoasă a lui Arcadie, tradițiunea spune că împărăteasa Pulcheria, fiica lui Arcadie, împreună cu fratele ei Teodosie al II, a zidit mănăstirile: Xiropotamului și a Esfigmenului, ca un prinos de recunoștință către acele locuri, cari au adăpostit pe părintele lor, păstrându-l în viață, după naufragiul ce suferise.

* * *

În timpul împărăției lui Teofil iconomahul, tradițiunea spune că Atonul se pustiise cu totul. Atunci s'a dus acolo spre a-și petrece viața sfântul Petru, numit Atonitul, carele fusese comandatul oștilor împărătești în expedițiunea ce o făcuse contra barbarilor în Siria. După ce el a pierdut acolo războiul și fusese robit de barbari și închis în cetatea Samara din Syria, scăpând prin minune, după povățuirea miraculoasă a sfântului Ierarh Nicolae, s'a dus la Roma, unde a primit hirotesia din însuși mâinele Papei, și în urmă a venit în muntele Atonului. Acest Petru, tradițiunea spune că, a petrecut viața sa în cea mai severă asceză timp de 57 de ani, pe timpul împărățiilor Teofil, Mihail al 3-lea și Baziliu Macedon, dela anul 829—886.

În tot timpul acesta el a petrecut viața retras de lume și n'a văzut pe nimeni decât în ultimile zile ale vieții sale.

* * *

În timpul împărăției lui Leon înțeleptul 886-912, tradițiunea spune că trei tineri nobili din cetatea Ahrida, au zidit mănăstirea Zograful.

* * *

Tradițiunea incheie cu cele privitoare la cuviosul Pavel Xiropotaminitul. Despre acest Pavel spune că a fost fiul împăratului Mihail Rangavi, și că, pe când era copil, a fost castrat de Leon Armeanul, pentru ca să nu mai poată avea dreptul la Tron.

El însă, după ce s'a desăvârșit în toată învățătura și știința timpului, s'a retras în muntele Atonului, unde era recunoscut de toți ca omul cel mai cuminte, mai învățat și mai înțelept. Apoi spune că, acesta, cu cheltuiala împăratului Roman I, a rezidit mănăstirea Xiropotamului, care se pustiise și a terminat-o în anul 924, când a sfințit-o Teofilact, Patriarhul de Constantinopol, fiul împăratului Roman.

Despre acest Pavel, tradițiunea spune că el, către sfârșitul vieții sale, a zidit din temelie și mănăstirea Sfântu Pavel.

* * *

Pe lângă istorisirile despre aceste întâmplări însemnate, tradițiunea mai coprinde foarte multe relatări amănunțite despre mănăstiri, și diferiți sihaștri, ce s'au învrednicit a duce o viață curată și sfântă. Toate acestea sunt descrise în genul narațiunelor din viețile sfinților și sinaxare.

Dr. Drag. Demetrescu

VIEAȚA SFÂNTULUI ANTONIE CEL MARE.

Scrisă de Sf. Athanasie cel Mare, Patriarhul Alexandriei.

(Vezi Biserica Ortodoxă Română, anul XXXIX No. 3.)

7. *Antonie urmează mai departe felul său de viață aspră.*

Aceasta eră cea dintâi răsplătire în lupta lui Antonie împotriva diavolului, sau ceva mai mult, eră și aceasta o lucrare săvârșită într'însul, a Mântuitorului care a osândit păcatul în trup, cu îndreptarea legei să se plinească întru noi carii nu umblăm după trup ci după duh¹⁾ Cu toate acestea, deși Antonie răpusese pe diavolul, însă petrecu mai departe nu fără grijă și nu cu mai puțină băgare de seamă asupra sa, și apoi nici vrăjmașul—biruit fiind—nu încetă de a-i întinde curse. Căci el din nou umblă pe lângă dânsul ca un leu furios și caută mereu pricină împotriva lui. Antonie, însă, care cetise în Sfintele Scripturi, că vicleșugurile vrăjmașului sunt de multe feluri, se supuse cu o deosebită sârguință la cea mai aspră ascasă (nevoința) în considerațiunea, că dacă acela nici n'a isbutit să-i turbure inima sa cu plăceri lumești, apoi va încercă să-i întindă curse în alt chip; căci diavolul găsește bucuria sa în păcate. El caută să înfrâneze trupul său din

¹⁾ Rom. VIII, 3 și 4.

ce în ce mai tare și-l făcu smerit și supus,¹⁾ așa ca el după ce a ieșit biruitor într'o privință să nu fie biruit într'altele. De aceea luă hotărârea de a-l deprinde pe acesta la încercări și mai aspre pentru care chiar mulți se minunau; și prin aceasta el însuș suportă asprimea cu ușurință. Căci îndemnarea vieaie a duhului, prin lungimea timpului pe care o întrebuițează, o aducea în stare de a fi bună dispozițiune a lăuntrului său, așa că, dacă i se oferea de către alții o pricină cât de neînsemnată, el îl apucă (il ținea din scurt), și chiar în lucruri așa de mici arată zelul său mare și statornic. Deci el priveghea atât de mult, încât adeseori toată noaptea o petrecea fără somn și cu uimire îl observau unii, cum făcea aceasta nu numai odată, ci chiar foarte des. El mâncă odată pe zi, după apusul soarelui, câte odată și la două zile, însă adesea luă câte ceva tocmai după patru zile, și mâncarea sa era pâine cu sare și băutura numai apă. A vorbi de carne și vin este de prisos, fiindcă asemenea lucruri nu se găseau nici la ceilalți asceți (pustnici). Pentru dormit el se mulțumea cu o rogojină, dar mai cu seamă dormea pe pământul gol. El se ferea de a se unge cu oleu; oamenii tineri, zicea el, trebuie să se însuflețească în nevoițele lor mai mult prin zel și plăcere, decât prin oleu de ungere, și să nu caute lucruri care înmoae trupul ci trebuie să-l deprindă pe acesta chiar înadins cu asprimea, gândindu-se la cuvintele Apostolului: «*Când sunt slab, atunci sunt tare*»²⁾ adică, atunci se întărește puterea sufletului—zicea el—când desfătările trupului sunt slabe. Dar și aceasta era o gândire într'adevăr vrednică de ținut în seamă din partea lui, adică susținea că drumul virtuței precum și vieața singuratică, aleasă pentru ea, trebuie măsurat nu după timp, ci după dorință și bunavoință. El cel puțin nu se

¹⁾ I Corint. IX, 27.

²⁾ I Corint. XII, 10.

gândeà de loc la timpul petrecut, ci pe fiecare zi își dădeà mai mare osteneala pentru propășire, ca și cum începeà tocmai acum nevoița, și le socoteà ca pentru sine cuvintele Apostolului: *«pe cele din napoia mea uitându-le și întinzându-mă la cele din naintea mea.»*¹⁾ Se gândeà încă și la acele cuvinte ale proorocului Ilie care ziceà odată: *«Viu este Domnul puterilor, înaintea căruiu stau, că astăzi mă voi arăta lui.»*²⁾ El arată, adică, prin aceasta, că proorocul zicând «astăzi», nu socoteà de loc timpul trecut, ci ca și cum ar face mereu începutul, își arată marele său zel zi cu zi, spre a se află într'o astfel de stare, cum trebuie s'o aibă cinevã ca să se înfățișeze înaintea lui Dumnezeu, adică: curat cu inima și gata a se supune voinței sale, și nu alteia. El se gândeà însă la sine însuș, că un ascet trebuie să citească întotdeauna în orânduiala vieței marelui Ilie, că într'o oglindă, spre a ști cum să-și reguleze propria sa vieață și cum trebuie să fie ea.

8. *Antonie se retrage într'un mormânt gol și primește dela diavol lovituri de moarte, dar în zadar,*

În acest chip strămptorându-se pe sine din ce în ce mai mult, Antonie se retrase, departe de sat, într'un loc cu morminte boltite, și după ce dăduse de știre unuia din cunoscuții săi ca să-i aducă pâine tocmai după trecerea mai multor zile, el se băgă într'unul din aceste morminte. Acela închise ușa după el și astfel Antonie rămase singur acolo înlăuntru. Fiindcă vrăjmașul nu putea vedeà (cu ochi buni) aceasta, ci și mai mult se temeà, că acesta (Antonie) ar putea și pustiea s'o umple, în scurt timp, cu ascesa sa, de aceea năvăli într'o noapte cu întreaga ceata de duhuri rele și-l rănì cu lovituri așa de tari că Antonie, de mari dureri zăcea la pământ aproape fără griau.

¹⁾ Filip III, 13.

²⁾ III Impăr. XIII, 15.

El a asigurat mai târziu cu tărie că durerile au fost așa de violente, încât a trebuit să zică că ranele care sunt făcute de oameni n'ar fi în stare să pricinuiască un asemenea chin. Dar prin îngrijirea lui Dumnezeu—căci Domnul nu trece cu vederea pe cei ce nădăjduesc întru el—veni a doua zi acel cunoscut care îi aducea pâine. Când acesta deschise ușa și-l găsi zăcând ca mort la pământ, îl ridică în sus, îl duse în biserica satului, și-l puse acolo jos pe pământ; și mulți din rudele sale și oameni din sat se ingrămădiră împrejurul lui Antonie, cași cum el ar fi fost mort. Dar pe la miezul nopții Antonie își veni în sine și se deșteptă; când văzû pe toți dormind și numai pe acel cunoscut priveghind, făcû semne acestuia să se apropie și-i spuse că ar dori să fie iarăși ridicat și dus înapoi la morminte, fără să deștepte pe cinevâ.

9. *Atacurile înoite ale lui Satan în chipul fiarălor sălbatice. Antonie își bate și acum joc de el.*

Așa dar, fu luat de acolo de către acel om și dus iarăși în mormânt după ce intrarea fu iarăși închisă ca de obicei, el rămase iarăși singur în lăuntru. Ca să stea drept nu erâ în stare, în urma loviturilor primite; deci el se aruncă iarăși la pământ și începû să se roage. Și după ce se rugă, strigă cu glas tare: «Aici sunt eu Antonie; nu slăbesc de noile lovituri, căci de mi-ați dà încă multe, nimic nu mă va despărți de dragostea lui Hristos»¹⁾. Apoi începû a cânta din Psalmi: «De s'ar ridică asupra mea tabără (de oștiri) nu se va înfricoșă inima mea»²⁾. Astfel cugetă și astfel grăiă omul duhului; însă vrăjmașul care uraște tot binele, se miră, că Antonie și după acele bătăi, a avut curajul să se întoarcă tot acolo. Deci el chemă la un loc pe toți căinii săi și le zise, turbând de mânie: «Ve-

¹⁾ Rom. VIII, 35.

²⁾ Psalm. 26, 5.

deți, că noi pe acesta nici prin duhul desfrânării, nici prin bătaie nu l-am putut face să se lepede de hotărârea sa; din potrivă, el se ridică asupra noastră cu îndrăsneală și cu pornire. Să ne apropiem de el într'alte chipuri, căci pentru diavolul este un lucru de glumă a găsi căi și chipuri spre a face rău». Potrivit acestui plan, ei inchipuiră în timpul nopții un șgomot așa de mare, în cât se părea că se cutremură toată clădirea; dracii săreau împrăștiați unii după alții pe cei patru pereți ai adăpostului lui Antonie și în chipurile luate ale fiarelor sălbatice și ale șerpilor, se năpusteau asupra-i. Și locul fu umplut într'o clipă cu chipuri de lei, urși, leopardzi, tauri și șerpi, șobolani, scorpionii și lupi; și fiecare din aceștia se așeză în felul care este potrivit obiceiului său la atac. Leul mergea ca și cum eră gata să sară asupra lui; taurul se așeză în pozițiunea în care să-l împungă cu coarnele; șearpele părea că nu se târă spre el în deajuns de repede și lupul își luă avânt ca să se repeză asupra lui, și în genere șgomotele tuturor care se arătau acolo la olaltă, erau înfricoșate și mânia lor de tot furioasă. Dar Antonie biciuit de draci și împuns ca cu niște bolduri, chiar primi în trup o durere din ce în ce mai îngrozitoare; cu toate acestea el se află nespăimântat și în totdeauna treaz cu sufletul; el chiar suspină pentru durerea trupească, dar sufletul său nu eră amețit și ca și cum își bătea joc de ei, zicea: «Dacă vi s'ar fi dat vre-o putere, apoi ar fi fost de ajuns ca numai unul din voi să vie; dar fiindcă Domnul tocmai v'a luat puterea, de aceea voi încercați—cum se întâmplă adeseori—ca să mă speriați prin mulțime: O dovadă a slăbiciunii voastre, este, că voi imitați chipurile animalelor necuvîntătoare. «Dacă noi», zicea el apoi amenințându-i cu curaj, «aveți vre-o putere sau ați primit vre-o stăpânire asupra mea, nu mă neliniștește, ci mă mișcă; dacă din potrivă, n'aveți nici o putere, atunci de ce vă mai os-

teniți de geaba? Căci noi avem pentru siguranța noastră o pecetie și un zid: credința în Domnul nostru». După ce ei au încercat tot felul de mijloace, scârșneau iarăși cu dinții lor împotriva lui, că n'au isbutit să-i facă nici un rău.

10. *Vedenie și prezicere mângâitoare. Tămăduirea lui Antonie.*

Dar între acestea, nici Domnul nu uită pe Antonie în luptă, ci veni în ajutorul său. Intr'adevăr, acesta văzu, când se uită în sus, ca și cum se deschidea bolta mormântului și o rază de lumină se pogori asupra lui. Și dururile rele pieriră deodată, durerea din trupul său se depărtă îndată și locuința deveni iarăși plăcută și liniștită. Când Antonie pricepu ajutorul și putu iarăși să răsufle slobod a simți părăsirea durerilor, atunci se întoarse în chip rugător către vedania luminoasă care i se arătase și zise: «Unde ai fost tu? Pentru ce nu te-ai uitat îndată de la început, ca să faci să-mi înceteze durerile? Și un glas îi răspunse: «Antonie, eu am fost aici, dar am așteptat, privind lupta ta. Fiindcă tu te-ai împotrivit și n'ai cedat, de aceea îți voi fi neîncetat ajutător și voi face ca numele tău să fie slăvit în toate locurile. Când Antonie auzi acestea, se ridică și se rugă și atât de mult se întărise, în cât el singur simți că acum avea în trup mai multă putere de cum avusese până aci. El eră atunci în vârsta cam de treizeci și cinci ani.

11. *Antonie se duce în pustie.*

Când el se sculă a doua zi de dimineață, simți un curaj și mai mare și plăcere pentru o vieță hărăzită lui Dumnezeu și deci se duse la acel bătrân amintit mai nainte și'l rugă să primească a-și alege cu el locuința în pustie și acolo să petreacă împreună. Fiindcă acesta însă refuză, fie din pricina vârstei sale (înaintate), fie că o astfel de vieță la o altă nu eră nicăeri obicinuită, de aceea Antonie porni

În grabă pe drumul drept care ducea spre munți. Dar și vrăjmașul se aruncă din nou împotriva lui, fiindcă vedea iarăși zelul său, și voi să-l împiedice în hotărîrea lui; deci îi puse în drum ca o nălucire de un disc mare de aruncat, de argint. Totuși Antonie pricepî pândirea măestrită a vrăjmașului atot binele, se opri, uruncă o privire la disc și dete la iveală pe diavolul din el cu cuvintele: «De unde să fie în pustie un disc? Acest drum de aici nu este umblat și nici o urnă de vre-un călător, nu se zărește pe aceste poteci. Dacă discul i-ar fi scăpat cuivă, apoi ar fi trebuit să-l observe, căci este mare; și cel care l-ar fi pierdut, s'ar fi și întors ca să-l caute și l-ar fi găsit negreșit, căci tocmai prin aceste locuri nu vine nimenea. Aceasta a fost o unealtă măestrită a diavolului; dar cu aceasta nu-mi vei plecă curajul meu tare și nu-mi vei zădărnici hotărîrea mea, satano! Unealtaș aceasta să piară împreună cu tine! Și acestea grăind Antonie, pieri discul, risipindu-se ca fumul din fața focului.

12. *Antonie se mută într'un loc vechiu închis cu șanțuri.*

Când el după aceea, merse mai departe, descoperi iarăși, nu nălucire de disc ci aur în realitate, împrăștiat dealungul drumului. Fie-că acest (aur) i-l puneă înainte tot vrăjmașul, fie că venea de la o putere mai mare care vrea să deprindă pe luptător și să arate diavolului, că aceasta nu se neliniștește nici de comorile reale: despre aceasta nu s'a rostit nici el; însă noi tot am aflat ceva, că ceea ce i s'a arătat, a fost aur într'adevăr. Totuși Antonie chiar se miră de mulțimea acestuia, dar merse pe deasupra ca peste foc și astfel trecu pe acolo fără să se întorcă îndărăt cu privirea. Ba încă atât de aprig se gândeă la fugă, încât nu văzu și nu știu nimic din întregul ținut. Cu o putere de voință, mereu încordată și gonit spre ținta ce-și aleseră, el merse neoprit drept spre munți. Și fiindcă în cealaltă parte a fluviului (Nil) desco-

perise o cetățuie părăsită care din pricina lungimei vremei eră plină cu tot felul de târtoare, el se retrase acolo și și făcu locuința într'insa ¹⁾ Târtoarele, ca și cum ar fi fost gonite de cinevă, fugiră de acolo. El însă mai întâi închise intrarea în lăuntru și se aprovizionă cu pâine pentru șese luni,—după cum este obiceiul la locuitorii din Tebaida; și această pâine ²⁾ ei o păstrează nestricată adeseori și un au întreg. Apă aveă înlăuntru și deci se retrase în locul cel mai ascuns al clădirei și rămase petrecând acolo ca într'un altar ascuns, singur, fără ca el să mai iasă și să vadă pe cinevă, și fără ca vre-unul din ceice veneau acolo, să-i vadă fața. Și astfel a petrecut el acolo multă vreme fără întrerupere, în nevointă și ascasă; numai de două ori pe an primeă, pe deasupra, prin aco-periș, pâinea sa trebuincioasă.

13. *Noui lupte cu duhurile rele. Puterea semnelui Sfintei Cruci.*

Acei din cunoștii săi, însă, cari veneau acolo pentru el și pe cari el nu-i lăsa să intre, steteau afară adeseori zile și nopți întregi și auziau vuete, ca și cum s'ar fi cer-tat înlăuntru cârduri întregi de oameni, apoi zgomot de arme și glasuri tânguioase și strigăte ca acestea: «Du-te de aici! Aceste locuri sunt ale noastre; ce ai căutat tu aici în pustie? Tu nu socotești întru nimic nălucirile noastre». La început cei ce stau afară credeau că sunt oameni cari se urcă pe scări la dânsul și se ceartă cu dânsul; cum însă ei uitându-se în lăuntru pe o ferestruie, nu vă-zură pe nimeni, își deteră cu socoteală, că sunt duhuri rele, și chiar ei fiind cuprinși de frică, stigară pe Antonie în ajutor. El într'adevăr îi auzi, și fără să se turbure pen-tru dânsii, se apropie de intrare și spuse domeniilor cari

¹⁾ Cam pe la anul 285.

²⁾ Mai sigur pesmeți.

erau afară, că pot să plece acasă fără să se teamă de ceva. «Duhurile rele», zicea el, «fac astfel de pozne, tocmai pentru aceea fiindcă sunt unii oameni fricoși. Voi acum însemnați-vă cu semnul Sfintei Cruci și mergeți cu inima tare în drumul vostru și lăsați pe cei cari singuri se prostesc!» Aceia într'armându-se cu semnul Sfintei Cruci plecară de acolo; el însă rămase tot în acel loc și numai fu biruit de draci mai departe. El nu se mai obosea nici în lupte, căci ajutorul care din nou i se împărțea ca adaus din partea vedeniei de sus, și slăbiciunea vrăjmașului, îi împrumutau multă întărire în nevoițele sale și-l făceau și mai vesel în luptă. Cunoscuții lui veneau deci mereu în apropiere, socotind că-l vor găsi mort. Dar ei îl auziau cântând:

«Să se scoale Dumnezeu și să se risipească vrăjmașii lui, și să fugă dela fața lui cei ce'l urăsc pe dânsul. Precum se stinge fumul să se stingă; cum se topește ceara de fața focului așa să piară păcătoșii dela fața lui Dumnezeu.» ¹⁾ Și iarăși: *«Toate neamurile m'au înconjurat și întru numele Domnului i-am înfrânt pre ei.»* ²⁾

14. *Antonie, în vârstă de 55 ani, iesă afară din vechea sa celăluie.*

Aproape douăzeci de ani a petrecut Antonie numai singur o vieață retrasă și ascetică; nici el n'a ieșit, dar nici pe alții n'a primit să-l vadă. Dar în sfârșit, când mulți avură dorința și voința ca să urmeze cu zel vieței lui duhovnicești celei aspre, iar alții din cunoscuții lui veniră și cu deasila sparseră și deschiseră ușa, atunci Antonie ieși afară ca dintr'un altar ascuns, fiind sfințit și luminat de Dumnezeu în chip tainic. Și aceasta fu întâia oară când fu

¹⁾ Psalm 67. 1 și 2. Acestui psalm i s'a atribuit încă din timpurile cele mai vechi o mare putere împotriva diavolului.

²⁾ Psalm. 117, 10.

văzut afară din ascunzătoarea sa, de cătră ceice veniseră la el. Deci, cum îl văzură aceștia, se mirară foarte mult, că trupul său eră în aceeași stare, că nu eră buhănit de lipsă de mișcare și nici slăbit de post și de lupta cu duhurile rele. Într'adevăr el eră tot așa cum îl cunoscuseră, înainte de retragerea sa în pustie. Dar și chipul sufletului său se află într'o curățenie neturburată înaintea lor, căci nu eră cuprins de vre-o întristare, nici prins în mreșile plăcerilor, nici pornit spre răs. Văzând această mulțime, el nu s'a turburat de loc, și nici s'a bucurat prea mult, fiind salutat de atâtea oameni, ci din potrivă a rămas tot liniștit, fiindcă se lăsă cărmuit de judecată și se ținea într'o smerenie neprefăcută. Deci pe mulți dintre cei de față cari suferiau cu trupurile lor, i-a tămăduit Domnul prin el, și pre alții i-a scăpat El de duhurile rele. Încă și darul ales al vorbirei i-a hărăzit El lui Antonie și astfel acesta a mângăiat pe mulți întristați. Pe alții cari trăiau în vrajbă, i-a împrietenit iarăși, și tuturor le spuneă, că nimic din cele ce sunt în lume să nu prețuiască mai mult decât dragostea către Hristos. Apoi în vorbirile pe care obicinuiă a le face, îi îndemnă să se gândească la bunătățile viitoare și la iubirea de oameni a lui Dumnezeu arătată către noi, *carele n'a cruțat nici pe Fiul său, ci pentru noi toți l'a dat¹⁾*; prin asemenea sfaturi, el înduplecă pe mulți ca să îmbrățișeze vieța pustnicească. Și în acest chip se ridicară mănăstiri și în munți și pustiea fu populată de călugări cari părăsiseră toate ale lor, voind să fie *celățeni scriși în cer²⁾*.

15. *Minunata ocrotire a lui Antonie într'o călătorie.
Meritele sale pentru înflorirea vieței monahicești.*

Odată aveă nevoie să treacă dincolo de canalul Arsenoe³⁾ ca să cerceteze niște frați și canalul ei plin de crocodili.

¹⁾ Rom. VIII, 32.

²⁾ Comp. Ebrei XII, 23.

³⁾ Un braț al Nilului.

Neavând luntre, el se rugă întâi, apoi se pogori în apă cu toți însoțitorii săi și trecură dincolo nevătămați. Intorcându-se în mănăstire, urmă mai departe cu curaj și cu puterea unui tânăr, aceeași asprime a felului său de viață. Prin vorbirile sale el făcea să crească totodată mulțumirea și sirguința acelor care se făcuseră monahi; iar în ceea ce privește pe oamenii mireni, atâtă în cei mai mulți care se apropiau de el, dragostea pentru viața pustnicească. Astfel, fiind atrași de cuvântul său, repede se înființară o mare mulțime de obști monahicești și pe toate acestea le conducea el ca un părinte duhovnicesc.

16. *Vorbirea Sfântului Antonie către monahi.*

Intr'o zi, pe când el ieșise afară și toți monahii se adunaseră împrejurul lui, dorind să auză de la el cuvinte de învățătură, le rosti pe limba egipteană¹⁾ următoarea cuvântare: «Sfintele Scripturi (chiar singure) sunt deajuns spre învățătură; cu toate acestea este frumos și bine, a ne îndemna și noi unii pe alții în credință și a ne mângâia prin cuvinte sfătuitoare spre lupta sufletească. Deci povestiți și voi, ca niște fii către tatăl lor, ceea ce știți; și iarăși eu, ca cel ce sunt mai mare cu vârsta decât voi, vă voi împărtăși ceea ce știu și ceea ce singur a trebuit să află (prin încercare). Cea dintâiu regulă așa dar, pentru noi toți, să fie aceasta: Să nu ne lăsăm de nevoințele noastre, după ce le am început odată și în greutățile ostenelilor noastre să nu pierdem curajul și nici să zicem: «am petrecut atâta vreme în pustinicie», ci mai mult să sporim sârguința noastră, ca și cum am începe în fiecare zi! Căci viața noastră întreagă, față cu vecinicia, este foarte scurtă, așa că tot timpul de aici nu este nimic în asemănare cu viața vecinică. În lume fiecare lucru se vinde pentru un preț

¹⁾ După cum atestă Sf. Athanasie, Sf. Antonie nu vorbea decât în limba egipteană și anume în dialectul coptic.

care stă în legătură cu el, și se schimbă numai lucrurile care sunt deopotrivă între ele în privința prețului. Făgăduința vieței vecinice, din potrivă, se vinde pe un preț foarte mic, căci este scris: «Zilele anilor noștri, între dâșii (peste tot) șaptezeci de ani; iar de vor fi în puteri, optzeci de ani și ce este mai mult decât aceștia, osteneală și durere».¹⁾ Dacă noi, așa dar, vom stăruî în pustnicie cei optzeci de ani, sau chiar o sută, nu vom împărăți pentru aceștia, tot o sută de ani, ci pentru aceștia o sută de ani, vom împărăți în vecii vecilor. Dar deși ne luptăm aici pe pământ, însă moștenirea noastră nu este pe pământ, ci avem făgăduința noastră în cer. De asemenea și acest trup trecător, lăsându-l în stare de putreziciune, îl vom primi iarăși nesticăcios.

17. Urmare la vorbirea sa către monahi.

Pentru aceea, fiii mei, să nu ne descurajăm și nici să socotim că dacă stăruim în vieța pustnicească, săvârșim vreun lucru mare, «căci nu sunt vrednice suferințele vremii de acum de a se asemăna cu slava cea viitoare care se va descoperi întru noi».²⁾ Și dacă ne uităm la lume, să nu ne închipuim cumvă că de mari lucruri ne-am lepădat, căci chiar întreg pământul este foarte mic față cu întreg cerul. Deci de am fi stăpânitori chiar peste tot pământul și ne-am lepădat de tot ce este în lume, iarăși nu ar fi nimic față cu cele ce vom câștiga în împărăția cerului. Căci după cum (n'ar fi lucru mare) dacă cineva ar nesocoti o drahmă de aramă, spre a câștiga o sută drahme de aur, tot așa și cel care ar fi stăpân peste tot pământul și s'ar lepădat de el, puțin va lăsa și însuțit va primi în schimb. Și dacă nici tot pământul nu este vrednic de ceriu, prin urmare cel ce lasă câteva țarini, ne arată că

¹⁾ Psalm 89, v. 10 și 11.

²⁾ Rom. VIII, 18.

n'a lăsat nimic; și chiar de ar părăsi o casă sau mulți bani, tot n'ar trebui să se fâlească, nici să-și închipuiască asigurată mântuirea sa și din pricina aceasta să fie fără grijă. Și pe lângă aceasta trebuie să ne gândim, că chiar dacă nu voim să le părăsim (cele ale lumii) pentru *virtute*, la sfârșit, când vom muri, tot o să le lăsăm acestea adeseori chiar aceluia cărora nu voim, după cum a pomenit Eclesiastul¹⁾). Pentru ce, dar, nu renunțăm la acestea pentru virtute, ca să câștigăm o împărăție ca moștenire și părășie? De aceea, nimenea din noi să n'aibă în sine pofta de stăpânire și de câștig! Căci ce fel de câștig este acela pe care nu-l luăm cu noi? Pentru ce să nu căutăm noi mai bine, să câștigăm ceea ce putem lua cu noi, de pildă înțelepciune, dreptate, cumpătate, bărbăție, pricepere, dragoste, iubire către săraci, încredere și credință în Christos, blândețe și iubire de streini? De le vom avea pe acestea aici, vom afla și noi, prin ele, o primire binevoitoare, dincolo în pământul celor blânzi.

(Va urma).

Traducere de
Arhiereul Anthim.

¹⁾ Ecles. IV, 8.

TÂNĂRUL DIN NYSA.

Eusebiu din Cezareea scrie în Istoria sa bisericească, cartea III, cap. 23, că Apostolul Ioan trăiește în Efes după moartea lui Domitian († 96) și conducea bisericile din Asia. Pentru întărirea afirmațiunii sale Eusebiu aduce două dovezi. Întâia dovadă este luată din scrierea lui Irineu al Lionului, Impotriva Eresiilor, cartea II, cap. 22, iar a doua este o istorisire păstrată de Climent Alexandrinul în scrierea sa, Care bogat se mântuește, cap. XLII. Încercăm să traducem în românește această din urmă dovadă. Am folosit textul grec a lui Eusebiu în monumentală ediție a lui Ed. Schwartz.

„Ascultă o poveste, care nu este poveste, ci o istorisire despre Apostolul Ioan, predată de tradiție și păstrată de memorie

După moartea tiranului, Apostolul se întoarce din ostrovul Patmos în Efes. Chemat de țările vecine ale neamurilor, el se ducea să le pue episcopii, să le întocmească pe deplin biserici, și să le aleagă preoți din cei însemnați de Duhul Sfânt. Și așa s'a dus odată într'un oraș apropiat, al cărui nume unii chiar știu să-l spună. Mai întâiu mângăie pe frați, iar la sfârșit se întoarce către episcopul locului și îi zise, zărind pe un tânăr voinic la stat, plăcut la față și cald la inimă. «Îți încredințez pe acest tânăr din tot sufletul; biserica și Christos sânt mărturi.» Episcopul îl primi și făgădui totul. Apostolul repetă recomandăția și mărturia sa și apoi se întoarce la Efes. Bătrânul luă acasă pe tânărul încredințat lui, îl creștă, îl apără, îl îngriji și în sfârșit îl luminează. După aceasta a mai lăsat din grija sa încordată și din pază căci îl întărise cu pecetea Domnului cași cu o strajă desăvârșită.

Dar tânărul, fiind lăsat slobod înainte de vreme, fu stricat de câțiva tovarăși leneși, de trăbălați și dedați la răutăți. Mai întâiu îl duseră la banchete strălucitoare; apoi îl luară cu ei noaptea, când eșiau să fure haine; iar mai târziu îl crezură vrednic să-i întovărășească la lucruri și mai mari. Puțin câte puțin tânărul se obișnuie și înboldit de firea lui aprinsă, se abătă din drumul drept ca un cal neînfrânat și puternic, care își mușcă zabalele, și se îndreaptă vijelios în prăpastie. Fiindcă renunțase cu desăvârșire la mântuirea dumnezeiască, nu se mai gândi la fapte mici ci la fapte mari. Fiindcă eră pierdut cu totul, a hotărât să se asemene cu ceilalți. Deci i-a adunat și a întocmit cu ei o ceată de hoți. El eră adevăratul căpitan ca unul ce eră peste fire de năpraznic, de sângeros și de aspru.

În vremea asta creștinii chemară pe Ioan pentru o nevoie, care îi împovără. După ce Apostolul isprăvi lucrul pentru care venise, vorbi: „Hai, episcope, dă-ne comoara, pe care eu și Christos ți-am încredințat-o în fața bisericii, pe care o mănuești.” Episcopul se îngrozii la început, crezând că poate este pârît pentru vre-o sumă

de bani, pe care nu-o luase; nu-i venia să crează într'un hoar pe care nu-l avea, dar nici nu putea să se îndoaie de cuvântul lui Ioan. Iar când acesta îi zise: „Îți cer pe tânăr și sufletul acestui frate“, bătrânul suspină adânc și zise lăcrămând, — „Mare. — Cum și de ce a murit?— Este mort în fața lui Dumnezeu căci a plecat și s'a făcut răutăcios și nelegiuit și, înșfârșit, este hoț, și acum cu o ceată de tovarăși înarmați stăpânește muntele din fața bisericii“. Apostolul își sfășie veșmântul și cu mare jale își izbi capul. «Lăsasem un bun păzitor pentru sufletul fratelui meu. Să mi se aducă repede un cal, și să vie cineva să mi arate drumul.» Și s'a grăbit din biserică, așa cum era. Ajuns în pădure fu prins de straja hoților: dar nici nu fugi, nici nu ceru slobozenie ci numai strigă. „pentru asta am venit, duceți-mă la căpitanul vostru“. Acesta tocmai aștepta înarmat, dar când a recunoscut pe Ioan, s'a rușinat și a luat-o lă fugă. Apostolul uitându-și de bătrânețea sa, îl urmări cu toată puterea strigându-i: „Fiule, de ce fugi de mine? eu sânt tatăl tău; sânt bătrân și n'am nici o armă. Fiule, ai milă de mine și nu te teme; nu-ți pierde nădejdea de viață. Voiu da pentru tine lui Christos cuvântul meu; dacă trebuie voiu muri bucuros pentru tine, cum Mântuitorul a făcut pentru noi; voiu da sufletul meu pentru al tău. Oprește-te, ai încredere căci Christos m'a trimis.“ Tânărul auzind se oprește și lasă capul în jos; apoi aruncă armele și înșfârșit tremurând plânse cu amar. Imbrățișă pe bătrânul care se apropiase de el, pecăt poate își cere iertare în suspinuri, și se botează a doua oară în lacrămile sale; numai mâna dreaptă o ține ascunsă. Apostolul se zălogeste pentru dânsul, îi jura că a aflat milă pentru el la Mântuitor, se roagă, cade în genunchi, îi sărută chiar mâna dreaptă ca una ce fusese curățită prin pocăință, și înșfârșit îl duce în biserică. Apoi se cufundă în rugăciuni lungi, se luptă amândoi cu posturile neîntrerupte și îi încântă mințea cu farmecul felurit al cuvintelor sale. Și se zice că nu s'a mai depărtat de acolo până nu l-a dobândit în totul pentru biserică. Tânărul a dat o mare pildă de pocăință adevărată și o dovadă strălucită de renaștere; a fost semnul de biruință al unei învieri văzute.

Pe fondul acestei duioase scene de adevărată viață apostolică, scriitorul german Wilhelm Bauberger a brodat un roman plin de adâncă religiozitate și de pioasă venerație pentru ucenicul iubit al Domnului. *P. S. Arhiepiscopul Anthim Petrescu* dorind „ca și această plăcută carte să contribuie la edificarea sufletească a tineretului nostru“ a tradus-o în românește sub titlul *Tânărul din Nysa* și a pus astfel în mâna publicului cetitor o nouă scriere cu adevărat folositoare Pentru recomandarea ei s'au scris rândurile de față.

Diac. Nic. M. Popescu

DONAȚIUNI.

Preotul Nicolae C. Armășescu, parohul parohiei Tomșani din jud. Vâlcea împreună cu epitropii și cu toată obștea enoriașilor bisericii filiale «Intrarea în Biserică» din satul Bogdănești, com. Tomșani, exprimă cele mai călduroase mulțumiri D-lui Ministru al Domeniilor pentru bunăvoința cu care a răspuns apelului ce i s'a făcut de a dărui 20.000 șiță dela ocolul silvic Horezu pentru acoperirea bisericii noi din satul Bogdănești, construită prin stăruința numitului preot.

Cucernicul paroh al parohiei Scânteia jud. Vaslui, a dărui bisericii „Sfinții Voievozi” din Mircești, acel județ un rând de vestimente în valoare de 500 lei, pentru care i se aduce mulțumiri publice.

Arhimandritul Visarion Nicolau, marele ecclesiarch al catedralei episcopale din Galați, dăruiind acestei sfințe Episcopii, o cruce de argint cu pietre de ametist, împreună cu tocul său, i se aduc mulțumiri publice.

Se aduc mulțumiri publice d-lui D. Rădulescu, revizor școlar și soției sale d-na Elena Rădulescu, pentru că au dărui bisericii filiale Ștefănești, parohia Clăușești, com. Oarja, jud. Argeș, două sfeșnice împărătești în valoare de 200 lei.

Prin stăruința Cucernicului preot paroh al parohiei Hurdugi și a d-lui Vasile E. Radu, primarul com. Hurdugi, din jud. Fălciu, enoriașii acelei parohii au împrejmuit cu zaplaz de scânduri curtea bisericii filiale „Sf. Gheorghe”, cheltuind pentru aceasta suma de 500 lei. Tot d-nul Vasile E. Radu, a făcut cu spesele sale o clopotniță de lemn la cimitirul satului, pentru care a cheltuit suma de 300 lei; iar d-nul Enușă Radu a făcut pridvorul bisericii filiale, și a donat o cruce și sf. Evanghelie îmbrăcate în argint în val. de 500 lei. Pentru aceste fapte vrednice de imitat se exprimă mulțumiri publice.

Se aduc mulțumiri D-nei Lucia I. Florian, soția d-lui prim procuror al tribunalului Argeș, care, din râvna, credința și dragostea ce poartă sfințelor și dumnezeștilor locașuri, a îmbrăcat în argint icoana Domnului nostru Iisus Hristos dela biserica «Maica Precista» din orașul Pitești.

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

Strada Principatele-Unite No. 60. București.

CATALOG

De Cărțile (tipărite cu litere latine) ce se pot procura dela această Tipografie. Cele de ritual sunt aprobate de Sf. Sinod al Sf. Biserici Autocefale Ortodoxe Române.

No. curent	TITLUL CĂRȚEI	VALOAREA						
		Broșată		Legată în piele		Legată în piele și până		
		L	B	L	H	L	B	
1	Acatister	1	50	4	50	3	—	90
2	Aghiazmatar	3	—	8	—	5	50	—
3	Apostol	6	—	9	—	11	—	90
4	Arhieraticon	4	—	8	—	6	50	—
5	Autocefalia Bisericii Române	—	50	—	—	—	—	150
6	BIBLIA ed. Sf. Sinod, pe hârtie de cârpă	15	—	—	—	—	—	150
7	pe hârtie din cârpă și celuloză	10	—	—	—	—	—	150
8	Vanzătorilor se acordă rabat 10%	—	—	—	—	—	—	—
8	pe hârtie din celuloză	3	—	—	—	—	—	150
9	Vanzătorilor nu se acordă rabat.	—	—	—	—	—	—	—
9	Biblia de Buzău (cu litere vechi)	6	—	—	—	—	—	140
10	Canonul, Acatistul și Vieța Sf. Ecaterina	—	50	—	—	—	—	60
11	Carte de Rugăciune ed. II, 1911	1	30	—	—	—	—	6*
12	Cauzele urei creștinilor contra Armenilor	1	—	—	—	—	—	60
13	Didahii (Invățături) de Ilie Meniat	3	—	9	—	5	50	150
14	Cașanie	8	—	14	—	11	50	140
15	Evanghelia ed. IV	12	—	19	—	—	—	40
16	Ethologia	8	—	13	—	11	—	90
17	Evanghelia în 16 limbi (dela a doua înviere)	1	—	—	—	2	—	60
18	Expunerea Doctrinei	1	—	—	—	—	—	60
19	Iconografia	4	—	—	—	—	—	70
20	Legea organică și Regulamentele Sf. Sinod	1	—	—	—	—	—	60
21	Liturgia Sf. Ioan Gură-de-Aur	—	50	—	—	1	50	—
22	Liturgia	4	—	9	—	6	50	—
23	Mărturisirea ortodoxă	1	25	—	—	—	—	60
24	Mineele (un corp)	100	—	160	—	130	—	660
25	Un volum din Minee	10	—	15	—	12	50	140
26	Monastirile și Bisericele din România	2	—	—	—	—	—	170
27	Noul Testament	1	50	—	—	—	—	90
28	Orologiul cel mare	20	—	27	—	25	—	40
29	Orologiul mic	3	50	7	50	6	—	90
30	Panihidă (Rânduiala Parastasului)	1	—	—	—	2	—	60
31	Parachisul Sf. Dumitra Izvoritorul de Mir	1	—	—	—	—	—	60
32	• Sf. Filoteia	1	—	—	—	—	—	60
33	• Sf. Spiridon	—	50	—	—	—	—	50
34	Penticostar	7	—	12	—	9	50	—
35	Predicator (fragment) de In. Moisiu	—	50	—	—	—	—	60
36	Prohodul Domnului	1	—	—	—	2	—	60
37	Psaltirea mică ed. V	5	—	—	—	5	50	—
38	Psaltirea mică ed. III	1	—	—	—	2	—	90
39	Pâinea spre ființă (fără rabat)	—	10	—	—	—	—	—
40	Rânduiala Proscomidiei (tablou)	—	50	—	—	—	—	40
41	Slujba Sfințirii steagului	—	50	—	—	—	—	50
42	Studiu despre Ierarhie	—	50	—	—	—	—	60

SPRE ȘTIINȚĂ

Comitetul redactor al Revistei „Biserica Ortodoxă Română” se compune din: P. S. Arhiepiscop Teofil M. Ploieșteanu, D-nii: Dr. Petru Gârboviceanu, Dr. Mih. Popescu, Răzvan Măgăruș, Dr. Drag. Dumitrescu și Dr. I. Mihalcescu.

Toată corespondența privitoare la Tipografie și la Revistă precum și banii, se vor înainta cu adrese separate: P. S. Arhiepiscop Melchior Constantin, Directorul Tipografiei și Revistei „Biserica Ortodoxă Română”, Str. Principatele-Unite No. 60. București.— *Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.*

Abonamentele la revistă se fac pe câte un an. Prețul abonamentului pe un an este de 10 lei în țară; iar în străinătate 12 lei.

Abonații cari nu vor primi numerile regulat, vor reclama de-a dreptul P. S. Arhiepiscop Melchior Constantin, Directorul Tipografiei.

Scrisorile nefrancate nu se primesc.

La Tipografia Cartilor Bisericești se află de vânzare următoarele cărți particulare:

<i>Istoria Bisericească de Eusebiu al Cezareei</i>, traducere de I. P. S. Iosif Gheorghian. Preț 3 lei. <i>Istoria Bisericească de Sozomen</i>, traducere de același. Preț 3 lei. <i>Sf. Vasilie</i>, traducere de același. Preț 2 lei. <i>Istoria Bisericească de Enagrie</i>, traducere de același. Preț 2 lei. <i>Istoria Bisericească de Sozrat</i>, traducere de același. Preț 3 lei. <i>Papalitatea Schismatică sau Roma în raporturile sale cu Biserica Orientală</i>, traducere de același. Preț 2,50 lei. <i>Luterani și Greci-Ortodoxi</i>, traducere de același. Preț 0,50 bani. <i>Note și Meditațiuni asupra Psalmilor</i>, în 3 vol., de P. S. Episcop de Argeș Gherasim Timuș. Preț 10 l. <i>Tipic</i>, de P. S. Gerasimu Safrinu Episcop al Romanului. Preț 1 leu. De același: <i>Legea și poruncile lui Dumnezeu</i>, traducere. Preț 0,75 b. De același: «<i>Monahii sunt gloria Bisericii lui Hristos</i>», disertație. 10 b. De același: «<i>Slavoslovie</i>» pe opt glasuri. Preț 20 bani. De același: «<i>Culegere de cântări bisericesti</i>». Preț 1 leu. <i>Evanghelia sau Vieța și Invățătura Domnului nostru Iisus Hristos</i>, de Melchisedec. Preț 2 lei. <i>Ermeneutica Biblică</i>, ed. II, de Dr. C. Chiricescu. Preț 2 lei. <i>Călușa Predicatorului</i>, de Dr. C. Chiricescu și Icon. Const. Nazarie. 5 l. <i>Apologetica Creștină</i>, traducere de Icon. C. Nazarie. Preț 6 lei. De P. S. Arhiepiscop Antim P. Botoșeneanu, au apărut următoarele cărți de lectură cu conținut religios moral:—<i>Patericul</i> 6 lei.—<i>Coșul</i> 1 leu 25 bani.—<i>Dorința împlinită</i>, 50 bani.—<i>Martirul Sebastian</i>, 1 leu.—<i>Tinărul din Nysa</i> 1 leu.—<i>Valea din Almeria</i> 1 leu.—<i>idem Două așezări</i> 1 leu.—<i>idem</i> 1 leu.—<i>idem</i> 1 leu.—<i>Lupta contra scrierilor imorale de Arhim. I. Scriban</i>, 1 leu.—<i>idem</i> 0,50 bani.—<i>Sasezeci și cinci predicii populare</i> 4 lei, C. Nazarie. Preț 4 lei. Dela aceste cărți P. P. C. C. Protoierei și D-nii librării nu beneficiază de rabat.	<i>Combaterea principalelor învățături adventiste de Icon. C. Nazarie</i>, Preț 1,40 bani. <i>Teologia Dogmatică</i> vol. II, III, IV și V, traducere după Silvestru de Canev, Preț 12 lei. <i>Noul Testament, partea I, Evangheliile</i>, de P. S. Sofronie Craioveanu. Preț 4 lei. <i>Noul Testament prescurtat</i>, de P. S. Sofronie. Preț 3 lei. <i>De Pr. N. Ranceanu; «Bunul precot</i> 0,25 bani, <i>Vieța religioasă a Românilor de D. Stănescu</i>. Preț 4 lei. <i>Episcopul Melchisedec. Viața și activitatea lui de C. C. Diculescu</i>. 3 lei. De același: «<i>Din corespondențele Episcopului Melchisedec</i>» Preț 1,50 bani. <i>Schitul Crasna</i>, de Al. Ștefulescu. Preț 2 lei. <i>Monastirea Tismana de Al. Ștefulescu</i>. Preț 4 lei. De același: <i>Monastirea Strâmba</i>. Preț 2 lei. De același: <i>Monastirea Polovragi</i>. Preț 2 lei. <i>Biserica Stavropoleos de generalul P. V. Năsturel</i>. Preț 2 lei. <i>Încercări de Literatură Bisericească de Icon. Ilie Theodorescu</i>. 6 lei. <i>Predici intitulate: «Pășune Duhovnicească» de P. S. Arhiepiscop Evghenie Piteșteanu</i>. Preț 7 lei. <i>Mântuirea Păcătoșilor</i>. Pr. 4 lei.